

Vilniaus universitetas
Filologijos fakultetas
Vertimo (žodžiu) programa

Akvilė Šlėderytė

**Kultūrinių realijų perteikimas autoriaus ir vertėjo Andriaus Tapino
romane „Vilko valanda“**

Magistro darbas

Darbo vadovas
Assist dr. Deimantė Veličkienė

Vilnius, 2025

Vilnius University
Faculty of Philology
Interpretation Programme

Akvilė Šlėderytė

**Translation of Cultural References in the Novel “Hour of the Wolf” by
Author-Translator Andrius Tapinas**

Master Thesis

Thesis advisor:
Assist dr. Deimantė Veličkienė

Vilnius, 2025

Akvilė Šlėderytė, Kultūrinių realių perteikimas autoriaus ir vertėjo Andriaus Tapino romane „Vilko valanda“. Magistro darbas, vadovė assist. dr. Deimantė Veličkienė, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2025, 49 p.

Anotacijos

LT

Šiame darbe buvo analizuojama kaip autorius-vertėjas Andrius Tapinas savo fantastinį kūrinį „Vilko valanda“ vertė į anglų kalbą „Hour of the Wolf“, kokias vertimo strategijas naudojo verčiant kultūrines realijas ir ar laikėsi atokesnės vertėjo pozicijos ar pasinaudojo savo, kaip autoriaus, pozicija ir vertime atliko tokius pakeitimus, kurių vertėjai vengtų. Tyrime buvo vadovaujamasi Mikutytės (2005) bei Chung-ling (2010) kultūrinių realių klasifikavimais ir Davies (2003) vertimo strategijų klasifikacija, kad atsakyti į iškeltus klausimus. Tyrime buvo rasta, kad Andrius Tapinas laikėsi vertėjo pozicijos ir vertime neatliko reikšminių pakeitimų ir daugiausiai naudojo lokalizavimo strategiją ir bandė kūrinį priartinti prie naujų skaitytojų.

Raktiniai žodžiai: kultūrinės realijos, autorius-vertėjas, autorinis vertimas, vertimo strategijos.

EN

This study analysed how the self-translator Andrius Tapinas translated his fictional novel *Vilko Valanda* into English *Hour of the Wolf*, what translation strategies he used to translate culture-specific items, and whether he took a more detached translator's stance, or he took advantage of his own stance as an author to introduce changes into the translation that translators would have avoided. The study was guided by Mikutyte's (2005) and Chung-ling's (2010) classifications of culture-specific items and Davies' (2003) classification of translation strategies to answer the questions posed. The study found that Andrius Tapinas took a translator's stance and did not make any significant changes in the translation and mostly employed the localization strategy to domesticate the original text for a new audience.

Keywords: culture-specific items, self-translator, self-translation, translation strategies.

Turinys

I.	Įvadas.....	1
II.	Autorius-vertėjas.....	2
III.	Kultūrinės realijos.....	4
IV.	Kultūrinių realių vertimo strategijos.....	9
V.	Metodologija.....	12
VI.	Kultūrinių realių vertimo analizė.....	12
VI.I	Kiekybinė analizė.....	12
VI.II	Kokybinė analizė.....	14
VI.II.1.	Tikriniai daiktavardžiai.....	14
VI.II.1.1.	Asmenvardžiai.....	14
VI.II.1.2.	Gatvių, aikščių, rajonų pavadinimai.....	16
VI.II.1.3.	Įstaigų, mašinų pavadinimai.....	17
VI.II.2.	Slengas / posakiai.....	18
VI.II.2.1.	Slengas.....	18
VI.II.2.2.	Keiksmazodžiai.....	20
VI.II.2.3.	Posakiai.....	21
VI.II.2.4.	Kreipiniai.....	22
VI.II.3.	Etnografinės realijos.....	24
VI.II.3.1.	Buitis.....	24
VI.II.3.2.	Darbas.....	27
VI.II.3.3.	Papročiai ir ritualai.....	27
VI.II.3.4.	Menas ir kultūra; šventės ir žaidimai; etniniai objektai.....	28

VI.II.3.5.	Matai ir pinigai.....	29
VI.II.3.6.	Religija.....	30
VI.II.4.	Visuomeninės ir politinės realijos.....	31
VI.II.4.1.	Valdžios organai ir asmenys, organizacijos ir mokymo įstaigos; karinės realijos.....	31
VI.II.4.2.	Titulai, laipsniai, kreipiniai.....	32
VI.II.5.	Geografinės realijos.....	33
VII.	Apibendrinimas.....	34
VIII.	Bibliografija.....	36
IX.	Santrauka.....	38
X.	Summary.....	39
XI.	Priedai.....	40
	Kultūrinės realijos.....	40

1. Įvadas

Vertimo mokslo disciplinoje yra atlikta bei parašyta daug mokslinių darbų apie kultūrinių realiųjų vertimą iš užsienio kalbų į lietuvių kalbą, arba atvirkščiai – iš lietuvių į užsienio kalbas. Tačiau, atrodo, kad lietuvių kultūroje šis autoriaus-vertėjo (angl. *self-translator*) reiškinys nėra paplitęs kaip kitose kultūrose, pavyzdžiui baskų (Arrula-Ruiz, 2018), italų (Wilson, 2009), prancūzų (Beckettas). Lietuvių autoriai dažniausiai patiki savo kūrinių vertimus į kitas kalbas vertėjams. Kadangi lietuvių kultūroje šis reiškinys nėra tiriamas, yra įdomu ir naudinga išanalizuoti kaip lietuvių autoriai-vertėjai atsižvelgia į savo dvigubą autoriaus bei vertėjo vaidmenį versdami savo kūrinius. Andrius Tapinas yra vienas iš autorių, kuris vis dėlto nusprendė savo kūrinio vertimo nepatikėti kitam vertėjui, ir šio darbo ėmėsi pats. Tapinas visiems turbūt geriausiai žinomas kaip laidų vedėjas bei žurnalistas, bet jis yra ir rašytojas, parašęs ne vieną knygą, ir vertėjas, taip pat išvertęs ne vieną kūrinį. Šiame darbe bus atliekama gretinamoji analizė tarp Andriaus Tapino knygų „Vilko valanda“, išleistos 2013 metais, ir šios knygos vertimo į anglų kalbą, taip pat išleisto 2013 metais, pavadinimu „Hour of the Wolf“, kurią išvertė pats autorius – Andrius Tapinas. Tai ne pirmas Tapino vertimas: jis yra išvertęs J. R. R. Tolkienu „Žiedų valdovo“ (angl. *Lord of the Rings*) knygų trilogiją, tačiau „Hour of the Wolf“ buvo pirmasis jo paties parašytos knygos vertimas į užsienio kalbą. Knygos žanras yra fantazija ir stimpankas, o veiksmas kūrinyje vyksta, kaip sako pats autorius, „kitokiame“ Vilniuje, tad galima tikėtis, kad originaliame kūrinyje bus kultūrinių realiųjų, kurios artimos lietuvių kultūrai. Ir būtent šios realijos gali suteikti daug įžvalgos, ar autorius-vertėjas vis dėlto leidžia sau labiau atitrūkti nuo originalaus kūrinio ir verčiant labiau bandė priartinti kūrinį prie naujos auditorijos, ar, vis dėlto, liko atsitraukęs nuo teksto ir laikėsi tolimesnės vertėjo pozicijos. Tad šio tyrimo tikslas yra išanalizuoti kaip autorius-vertėjas rinkosi versti kultūrines realijas iš lietuvių kalbos į anglų kalbą bei sužinoti, ar jis, kaip originalo kūrėjas, jas verčiant atliko tokius pakeitimus, kurie tampa nebe vertimais, o naujais sukūrimais (Perry, 1981; Montini, 2010; Takahashi, 2019), ar vis dėlto jis laikėsi vertėjo pozicijos ir neatliko didelių nukrypimų nuo originalo.

Darbe bus aptariamas mokslininkų požiūris į autorinį vertimą (angl. *self-translation*), kaip vieni mokslininkai jį vertina kaip teksto perrašymą ar net originalaus kūrinio perkūrimą užsienio kalba, o kiti mano, kad toks vertimas suteikia autoriui-vertėjui pranašumą prieš kitus vertėjus, nes jis yra savo teksto autorius, todėl geriausia supranta originalą ir gali jį

geriausiai pritaikyti kitai auditorijai. Taip pat bus aptariamos kultūrinės realijos apibrėžtys bei jų klasifikacijos ir vertimų strategijos bei jų klasifikacijos. Tyrime bus vadovaujamasi Mikutytės (2005) bei Chung-ling kultūrinių realijų skirstymo būdais ir Davies (2003) vertimo strategijų klasifikacija, kurie bus aptariami vėlesniuose skyriuose, kad sužinoti, kokias vertimo strategijas autorius-vertėjas dažniausiai naudojo versdamas kultūrinės realijas iš lietuvių kalbos į anglų.

2. Autorius-vertėjas

Vertimas kaip mokslo šaka, palyginus su kitomis mokslo šakomis, yra gana nauja disciplina. Dar visai neseniai, tiriant tekstų vertimus į kitas kalbas net nebuvo užsimenama apie vertimą. Buvo kalbama ir analizuojama iš kitų mokslų perspektyvos, pavyzdžiui kontrastinės lingvistikos, pragmatikos ir kita (Tourey, 2012: XIII). Ir tik penktajame dešimtmetyje pradėjo vystytis vertimo mokslas kaip atskira mokslo šaka, kuri yra glaudžiai susijusi ir su pragmatika, ir su lingvistika, ir kitomis mokslo šakomis. Viena iš literatūrinio vertimo krypčių šioje disciplinoje yra fenomenas, kai originalaus teksto autorius pats atlieka vertimą į kitą kalbą. Sąvoka *self-translator* pirmasis sugalvojo slovąkų vertimo mokslų tyrėjas Antonas Popovičius ir šios sąvokos apibrėžtis yra “originalaus teksto vertimas į kitą kalbą, kurį atlieka pats teksto autorius” (Popovič, 1976: 19). Nors savo teksto vertimas į kitą kalbą nėra labai populiarus ir dažnai matomas reiškiny, keli įžymesni pavyzdžiai yra Beckettas, kuris savo kūrinius iš prancūzų kalbos vertė į anglų, ir Nabokovas, kuris savo kūrinius iš anglų kalbos vertė į rusų kalbą. Tačiau reikia pabrėžti, jog nors sąvoka *self-translation* atsirado tik aštuntajame dešimtmetyje, autoriai savo tekstus vertė daug anksčiau: Garazi Arrula-Ruiz (2018) savo darbe pamini pavyzdį, kai vienas istorikas 75 metais savo rašytus kūrinius iš aramėjų kalbos išvertė į graikų kalbą, ištaisydamas originale padarytas klaidas (Arrula-Ruiz, 2018: 22). Tad, nors terminas ir tyrimai apie autorius-vertėjus kaip fenomeną vertime yra naujas reiškiny, ši praktika tikrai nėra nauja.

Tačiau ir Grutman ir Montini sutinka, kad vertimo, kurį atlieka vertėjas kaip atskiras asmuo nuo autoriaus, ir vertimo, kurį atlieka pats autorius, negalima suvienodinti, ir taip vadinamas „autorinis vertimas“ nuvertinamas vertimo studijose, nes manoma, kad jis labiau prilygsta dvikalbystei (angl. *bilingualism*) nei vertimui (Grutman, 1997: 17 cit. iš Arrula-Ruiz 2018: 3; Montini 2010: 306). Kai kurie savo tekstų autoriai-vertėjai net nenori būti įvardijami kaip vertėjai savo kūrinių vertimuose, pavyzdžiui, autoriai-vertėjai bei pačios leidyklos autorių teisių puslapyje neįvardina versto teksto kaip vertimo, jį vadina perrašymu, adaptacija, ar

tiesiog kita teksto versija (Arrula-Ruiz, 2018: 184). Nėra sutariama, kodėl autoriai-vertėjai ir leidyklos tai daro, bet vienas iš argumentų yra tai, kad abi kūrinio versijos (originalas ir vertimas) yra išleidžiami arba tuo pačiu metu arba labai artimu metu, todėl nenorima, kad viena versija užgožtų kitą. Tačiau šis argumentas sulaukė kritikos, todėl nėra visiškai priimtinas (Arrula-Ruiz, 2018: 184-185). Susan Bassnett taip pat rašo, kad pats terminas autorinis vertimas (angl. *self-translation*) yra netikslus terminas, nes kai kurie autoriai-vertėjai save įvardina kaip dvikalbiais rašytojais, bet ne vertėjais, nes jie savo kūrinių neverčia, o juos perrašo į kitą kalbą ar „pritaiko“ kitai auditorijai (Bassnett, 2013: 15).

Taip pat iškyla ir klausimas dėl autoriaus vaidmens šiame procese. Nes autorius supranta savo kūrinį daug giliau nei vertėjas, kuris yra labiau nutolęs nuo kūrinio. Tad autorius versdamas savo kūrinį gali labiau atitolti nuo teksto ir bandydamas perteikti mintį kitoje kultūroje, labiau atitolti nuo originalo. Autorius-vertėjas nusprendžia į vertimo tekstą įvesti pakeitimus, kurių paprasto vertėjo vertimas būtų vadinamas netinkamu (Perry, 1981: 181). Autoriai, kurie nusprendžia versti savo pačių kūrinius, taip pat gali priimti tokius vertimų sprendimus, kurių vertėjai vengtų ir autorių-vertėjų vertimai yra įvardijami turintys daugiau autentiškumo nei vertimai atlikti vertėjų, kurie neparašė originalaus kūrinio (Grutman & Van Bolderen, 2014: 324). Todėl atsiranda klausimas, ar autorius-vertėjas (angl. *self-translator*) tikrai yra ištikimas abiem vaidmenims šiame procese – autorius tik tada, kai rašo originalųjį kūrinį, tačiau verčiant neįvesti tokių pakitimų, kurių nebuvo originale. Chiara Montini rašė, kad dramaturgas Goldini's, kuris savo pjesės vertė pats, sakė, kad sau leidžia į tekstą įvesti tokius pakitimus, kurių paprastas vertėjas niekada nebūtų sau leidęs (Montini, 2010: 306). Su šiuo sentimentu sutinka ir Takahashi, kuri prisipažįsta, kad versdama savo kūrinį iš gimtosios japonų kalbos į anglų kalbą, ji pritaikė tokias vertimo strategijas, kurių nebūtų pasirinkusi versdama kito asmens darbą ir net tai, kas buvo „pasakoma tarp eilučių“ originale, ji vertė taip, kad nebūtų jokių abejonių apie šių realiųjų reikšmę bei supratimą (Takahashi, 2019: 6). Jung taip iškelia panašų klausimą, sakydama, kad autorius-vertėjas turi pranašumą prieš paprastus vertėjus, nes jis kaip teksto autorius, supranta originalų tekstą geriau nei paprastas vertėjas (Jung, 2002: 30). Grutman taip pat sako, kad autoriai, kurie turi kalbinę galimybę (labai gerai moka kitą kalbą) versti savo kūrinius į kitą, labiau paplitusią kalbą, pavyzdžiui anglų kalbą, turi pranašumą, nes gali savo kūrinį išversti patys ir jų kūrinys gali pritraukti didesnę auditoriją nei būtų galėjęs originalioje kalboje, tačiau tada atsiranda galimybė, kad originalus kūrinys bus pamirštas, ir bus skaitomas tik jo vertimas (Grutman, 2013c: 74; Grutman & Van Bolderen, 2014: 330).

Kaip rašė vienas iš vertimo disciplinos pradininkų Eugeneas Nida, negalime atskirti kalbos nuo kultūros, ir verčiant reikia suprasti kultūrinės situacijos abejose kalbose (Nida, 1945: 194-196). Dažniausiai kai grožinės literatūros kūrinys yra verčiamas į kitą kalbą, vertimą atlieka gimtakalbis, nes šis žmogus turi įgimtą kalbos supratimą bei valdymą, supranta ne tik kalbos niuansus, bet ir savo kultūros niuansus, gali tikslingai perteikti mintį iš originalaus kūrinio tokiu būdu, kad net nesijaučia, kad tekstas buvo verstas, o jaučiasi, kad tekstas buvo parašytas šia kalba. Tačiau, kai tekstą pasirenka versti pats autorius, šis procesas tampa šiek tiek keblesnis. Teksto autorius ne visada turi gilų kitos kalbas bei jos kultūros supratimą (aišku, yra išimčių, pavyzdžiui, jei autorius užaugo tarp dviejų kultūrų ir kalbų). Tad vertimas gali skambėti nenatūraliai, nors, atrodo, kūrinys yra gramatiškai teisingas ir autorius-vertėjas moka kalbą į kurią verčia, gali kilti keblumų su subtilesnėmis vietomis tekste, kur neužtenka išversti žodžius, nes tie žodžiai kitoje kultūroje ir kalboje neturi jokios reikšmės. Kai kurie autoriai, kurie nusprendžia versti savo knygas, išvelgia šią problemą, ir prieš pasiryždami versti savo tekstus į užsienio kalbą, nusprendžia pasinerti į tą kultūrą į kurią nori versti savo kūrinius. Puikus pavyzdys yra autorė Francesca Duranti, kuri, prieš versdama savo kūrinius iš italų kalbos į anglų kalbą, nusprendė metus persikraustyti gyventi į Niujorką (Wilson, 2009: 188). Aišku, su anglų kalba iškyla keblumas, kad anglų kalba yra per daug pasklidusi po pasaulį ir ji neturi savo „kultūros“, tačiau Jungtinės Amerikos Valstijos yra viena iš šalių, kurioje anglų kalba yra gimtoji, tad autorė tikrai galėjo pasinerti į kultūrą, kurios didelė dalis yra anglų kalba, ir įgyti patirties bei žinių savo kūrinio vertimui. Bet tikrai ne visi autoriai, kurie nusprendžia savo tekstus versti į kitą kalbą, bando pasinerti į tos kalbos kultūrą ir kliaujasi savo kalbos žiniomis bei tuo, ką yra pastebėję apie kitą kultūrą iš tolio.

Tyrimuose apie *self-translation* yra argumentas, kad vis dėlto autorinis vertimas yra kūrinio perrašymas kita kalba, o ne originalaus kūrinio vertimas į kitą kalbą. Arrula-Ruiz teigia, kad, jos nuomone, „visi vertimai yra teksto perrašymai, tačiau ne visi perrašymai yra tekstų vertimai“, nes, pavyzdžiui tekstas gali būti perrašomas iš vieno dialekto į kitą, bet turbūt nesakytume, kad tai teksto vertimas (Arrula-Ruiz, 2018: 23). Tad šio darbo metu bus remiamasi Arrula-Ruiz požiūriu, kad vertimas, kurį originalaus teksto autorius pats atliko į užsienio kalbą, yra vertimas, o ne perrašymas, ir bus analizuojamas pagal vertimo kriterijus. Ir, kaip bus aptariama kitame skyriuje, vertimo analizė vyks analizuojant kultūrinių realių, rastų originaliame lietuvių kalbos kūrinyje, vertimą į anglų kalbą.

3. Kultūrinės realijos

Kultūrinės realijos yra labai svarbios ypač literatūriniams kūriniais, nes jos praturtina kūrinį. Pažūsis kultūrinės realijas apibrėžia kaip: „žodžiai ar jų junginiai, kuriais įvardijami kuriai nors tautai būdingi materialinės ir dvasinės kultūros dalykai“ (Pažūsis, 2014: 43), o Davies joms priskiria ir tradicijas, papročius, drabužius, maistą, ar institucijas, kurios yra būdingos tam tikrai tautai (Davies, 2003: 68). Croninas kultūrinės realijas net pavadina suvenyrais, kuriuos su savimi turi keliautojas tarp kalbų ir kurie dažnai neturi tikslinių atitikmenų kitoje kalboje (Cronin, 2000: 40). Jos praturtina kūrinį daugeliu aspektų, kaip pavyzdžiui kultūriniu ar istoriniu. Tačiau tai dažniausiai įvyksta tik tikslinei auditorijai, kuriai originaliai rašė autorius, nes vertime šios realijos gali kaip tik klaidinti naujuosius skaitytojus. Davies teigia, kad vertėjas tampa tarsi tarpininkas, kuris suteikia naujam skaitytojui galimybę prisitarti bei suprasti šias realijas (Davies, 2003: 68). Nida taip pat pastebi, kad dažnai vertėjui daugiau komplikacijų verčiant sukelia būtent šios kultūrinės realijos nei tai, kad skiriasi kalbos struktūros (Nida, 1964: 30). Tad, nors kultūrinės realijos ir praturtina tekstą, vertėjams jos gali sukelti tikrą iššūkį.

Kultūrinės realijos turi ir savo klasifikacijas, dėl kurių taip pat nėra visiškai sutariama ir mokslininkai jas grupuoja skirtingai. Vieni jas sudeda į abstraktesnes, platesnes grupes, kiti grupes išskirsto į dar mažesnes grupes, kad jų analizė taptų dar aiškesnė ar detalesnė. Tad, bandant rasti geriausią kultūrinių realijų klasifikaciją šiam tyrimui, bus aptartos kelios iš jų ir bus atrenkami tie aspektai, kurie labiausiai tinka analizuojamam A. Tapino kūriniai.

Javier Aixela suskirsto kultūrinės realijas į dvi plačias grupes: *tikriniai daiktavardžiai* (angl. *proper nouns*) ir *bendrus išsireiškimus* (angl. *common expression*) (Aixela, 1996: 59). Toliau tikrinius daiktavardžius jis skirsto į *tradicinius* (angl. *conventional*), kurie yra „nemotivuoti“ ir dažniausiai neturi papildomų kontekstinių reikšmių, ir *turinčius užslėptą reikšmę* (angl. *loaded*), kuriuose yra užslėpta papildoma reikšmė, pavyzdžiui pravardės (1996: 59-60). Taip pat pamini, kad didžiausią bėdą vertėjams kelia būtent tos kultūrinės realijos, kurios nėra tikriniai daiktavardžiai, nes juose yra užslėpta daug konteksto, kurį reikia perteikti naujai auditorijai (1996: 60).

Shih Chung-ling skirsto kultūrinės realijas į tris grupes: *nematerialūs objektai* (angl. *nonmaterial items*), *materialūs objektai* (angl. *material items*) ir *slengas/posakiai* (angl. *slang/idioms*) (Chung-ling, 2010). Ji taip pat išskirsto šias grupes į mažesnes ir nematerialiems objektams priskiria: *papročius, religiją, šventes, institucijas* ir kt. Taip pat patikslina, kad išgalvoti veikėjai iš literatūrinių kūrinių taip pat yra priskiriami šiai

kategorijai. Antrąją, *materialių objektų* kategoriją, ji skirsto į *gamtinius išteklius* (angl. *natural resources*), *tikrus asmenis* (angl. *real people*), *maistą* (angl. *food*), *drabužius* (angl. *clothes*), *būstus* (angl. *houses*), *transportą* (angl. *transport*), ir kita. Ir *slengo bei posakių* kategorijai ji priskiria *dialektus*, *kalbėjimo būdus*, kurie atspindi skirtingus visuomenės sluoksnius bei kultūriškai specifinius posakius (Chung-ling, 2010).

Vertėja Jurgita Mikutyte (2005) yra suskirsčiusi kultūrinės realijas į šešias pagrindines grupes:

- 1) *geografinės realijos*,
- 2) *etnografinės realijos*,
- 3) *visuomeninės ir politinės realijos*,
- 4) *situacinės realijos*,
- 5) *nekalbiniai elementai*,
- 6) *intertekstualumas*,
- 7) *tikriniai daiktavardžiai*.

Visos šios kategorijos taip pat turi ir savo pogrupius, kuriuos būtina aptarti norint įsigilinti į šią klasifikaciją. Geografinės realijos Mikutyte išskirsto į: *fizinės geografijos*, *meteorologijos realijas*, pvz.: *stepė*, *prerija*, *cunamis*, bei *endeminius gyvūnus*, pvz.: *kengūra*.

Antrąją grupę, *etnografinės realijas*, Mikutyte skirsto į: *buitį*, *darbą*, *meną* ir *kultūrą*, *papročius* ir *ritualus*, *šventes* ir *žaidimus*, *etninius objektus*, *matus* ir *pinigus* ir *religiją*. Tačiau šie pogrupiai turi ir mažesnes grupes, kurios išskaido kultūrinės realijas dar labiau. *Buitis* yra išskirstoma į: *maistą* ir *gėrimus* (pvz.: *tortilija*), *viešąsias įstaigas* (pvz.: *taverna*, *salūnas*), *aprangą*, *apavas* ir *papuošalai* (pvz.: *kimono*, *toga*), *būstus*, *baldus*, *indus* ir *kt.* (pvz.: *iglu*, *amfora*) bei *transportą* (pvz.: *rikša*, *gondola*). Trečioji subkategorija, *darbas*, yra skirstoma į: *darbo žmones* (pvz.: *brigadininkas*, *fermeris*), *padargus*, *namų apyvokos daiktus* (pvz.: *bumerangas*, *lasas*) bei *darbo organizavimą* (pvz.: *kolūkis*, *gildija*). *Meno ir kultūros* subkategoriją Mikutyte išskirsto į: *muziką* ir *šokius* (pvz.: *lezginka*, *bliuzas*), *muzikos instrumentus* (pvz.: *bandža*, *balalaika*), *teatrą* (pvz.: *kabuki*, *petruška*), *atlikėjus* (pvz.: *trubadūras*, *bardas*), *folklorą* (pvz.: *saga*, *runa*), *mitologiją* (pvz.: *trolis*, *elfas*), ir *kita* (*ikebana*, *origamis*). *Papročiai* ir *ritualai* (pvz.: *charakiri*, *penktos valandos arbatėlė*) bei *šventės* ir *žaidimai* (pvz.: *Padėkos diena*, *Helovynas*, *kriketas*) nėra skirstomi į papildomas grupes.

Etniniai objektai yra skirstomi į: *ethnonimus* (pvz.: baskai, majai), *tautybių pravardes* (pvz.: koknis, fricas) bei *pavadinimus pagal gyvenamąją vietą* (pvz.: gaskonas, gabroviėtis). Matai ir pinigai taip pat nėra skirstomi į mažesnes grupes ir jiems yra priskiriami *coliai, pėdos, jardas, rublis, lira*. Ir paskutiniajai subkategorijai, religijai, yra priskiriami *tarnai, dievybės, apeigos, pastatai, atributika ir kt.* (pvz.: rabinas, šamanas, cerkvė, mandala).

Visuomeninės ir politinės realijos yra skirstomos į: *administracinius-teritorinius dalijimus* (pvz.: gubernija, grafystė), *valdžios organus ir asmenis* (pvz.: seimas, dūma, senatas), *organizacijas, mokymo ir kultūros įstaigas* (pvz.: koledžas, licėjus), *politinę, visuomeninę, patriotinę veiklą bei judėjimus* (pvz.: bolševikai, leiboristai), *socialinius, religinius reiškinius ir judėjimus bei veikėjus* (pvz.: džentelmenas, hipis), *titulus, laipsnius, kreipinius* (pvz.: princas, hercogas), *kastas bei jų narius ir klases* (pvz.: šudra, buržuazija), ir *karines realijas*, tokios kaip *padaliniai, ginklai, apranga, laipsniai* (pvz.: falangas, arbaletas, gardemarinas).

Situacinėms realijoms ir nekalbiniams elementams yra priskiriamos *moralės normos, vertybės, mentalitetas, elgesys, kasdienio gyvenimo taisyklės, prietarai, gestai, sutartiniai ženklai*, ir t.t. (pvz.: bulgarų galvos purtymas, nusispjovimas per petį, špyga).

Intertekstualumo kategorijai priklauso: *citatos, aliuzijos į šalies tautosaką, literatūros, filosofijos, meno, religijos, mokslo tradicijos, datos*.

Ir *tikriniais daiktavardžiams* priklauso: *asmenvardžiai, vietovardžiai* (pvz.: Černovcai, Aušvicas), *gatvių, aikščių pavadinimai* (pvz.: Maple Street – Meipl Stritas), *periodinių leidinių pavadinimai, literatūros, meno kūrinių pavadinimai, firmų gaminių rūšių, prekių ženklų pavadinimai* (pvz.: „Mercedes“, „Honda Accord“).

Tai detalčiausias kultūrinių realijų klasifikavimo būdas, į kurį įeina abstraktesnės kategorijos iš anksčiau aptartų tyrėjų, tačiau ne visos kategorijos gali būti pritaikytos A. Tapino kūrinio „Vilko valanda“ analizei, nes kūrinyje nėra pakankamai, pavyzdžiui intertekstualumo ir situacinių realijų, kultūrinių realijų.

Apžvelgus visas klasifikacijos sistemas, Mikutytės buvo pasirinkta kaip geriausia ir palankiausia „Vilko valandos“ kultūrinių realijų analizei, nes ši klasifikacijos sistema yra detalčiausia ir turinti daugiausia pogrupių. Taip pat ir dėl to, kad dauguma kategorijų, kurias aptarė kiti mokslininkai įeina į Mikutytės klasifikaciją. Bet, viena kategorija, kurios nėra šioje klasifikacijoje yra slengas ir posakiai, kuri pasirodė tik Chung-ling klasifikacijoje. Tačiau ši kategorija labai svarbi analizuojant kultūrines realijas A. Tapino kūrinyje, nes jame

yra labai daug senovinių, šiandien rečiau sutinkamų išsireiškimų bei slengų ar šnekamosios kalbos pavyzdžių, tad ši kategorija bus pridedama prie bendros kultūrinių realijų klasifikavimo schemos, ir schema, pagal kurią bus skirstomos kultūrinės realijos šiame tyrime bus:

- Tikriniai daiktavardžiai
 - Asmenvardžiai
 - Gatvių, aikščių, rajonų pavadinimai
 - Įstaigų, mašinų pavadinimai
- Etnografinės realijos
 - Buitis
 - Darbas
 - Menas, kultūra
 - Papročiai, ritualai
 - Šventės, žaidimai
 - Etniniai objektai
 - Matai ir pinigai
 - Religija
- Slengas / posakiai
 - Slengas
 - Posakiai
 - Keiksmazodžiai
 - Kreipiniai
- Visuomeninės ir politinės realijos
 - Administraciniai-teritoriniai vienetai
 - Valdžios organai ir asmenys, organizacijos
 - Politinė visuomenė
 - Titulai, laipsniai, kreipiniai
 - Karinės realijos
- Geografinės realijos
 - Fizinė geografija, meteorologija
 - Endeminiai augalai, gyvūnai

Visos kultūrinių realijų klasifikavimo grupės parengtos vadovaujantis Mikutytės (2005) kultūrinių realijų klasifikacija, išskyrus *slengo/posakių* pogrupį, kuris sudarytas vadovaujantis Chung-ling (2010) kultūrinių realijų klasifikacija.

Taip pat verta paminėti, kad šiame tyrime nebus atsižvelgiama į tikrų šalių bei miestų pavadinimų vertimą, nes anglų kalba turi savo transkripcijas (pvz.: Praha - Prague) arba jie yra tiesiog perrašomi iš lietuvių kalbos (pvz.: Vilnius - Vilnius), todėl vertėjas neturi rinktis, kurią vertimo strategiją pritaikyti. Dėl šios priežasties bus atsižvelgiama tik į detalesnius kultūrinius vienetus, tokius kaip pavyzdžiui gatvių ar įstaigų pavadinimai.

4. Kultūrinių realijų vertimo strategijos

Vertimo strategijos yra plati tema, apie kurią yra labai daug diskutuojama. Mokslininkų bei vertėjų nuomonės dažnai išsiskiria bandant nuspręsti, kuri vertimo strategija yra geriausia kiekvienam atskiram atvejui. Yra sukurta daug vertimo strategijų, kurios bando klasifikuoti, kaip verčiamos kultūrinės realijos. Šiame darbe bus aptariamos kelios iš jų, ir analizė vyks pagal bendrą schemą, sudaryta iš aptartų strategijų klasifikacijų, atsižvelgiant į analizuojamo kūrinio pobūdį.

Peteris Newmarkas (1988) išskiria 15 vertimo strategijų: *perkėlimas* (angl. *transference*), *naturalizacija* (angl. *naturalisation*), *kultūrinis ekvivalentas* (angl. *cultural equivalent*), *funkcinis ekvivalentas* (angl. *functional equivalent*), *aprašomasis ekvivalentas* (angl. *descriptive equivalent*), *sinonimo parinkimas* (angl. *synonymy*), *tiesioginis vertimas* ar *kalkė* (angl. *through-translation*), *gramatiniai ar leksikos pokyčiai* (angl. *shifts or transpositions*) – šis vertimo būdas taikomas, kai pavyzdžiui vertimo kalboje yra nusistovėjusi žodžio daugiskaita ar vienaskaita (1988: 85), *Nusistovėję vertimai* (angl. *recognised translations*), *pavadinimų vertimas* (angl. *translational label*) – kai vertimo kalboje nėra tam tikrų pavadinimų atitikmenų, svetimšalis pavadinimas turėtų būti parašytas kabutėse (1988: 90), *kompensacija* (angl. *compensation*), *komponentų analizė* (angl. *componental analysis*) – kai verčiamas vienetas yra išskirstomas į kelias dalis ir vertimas yra atliekamas dalimis (1988: 90), *praleidimas ir pridėjimas* (angl. *reduction and expansion*), *parafrazė* (angl. *paraphrase*) – pagal Newmarko kategorizaciją, ši strategija turėtų būti naudojama tik tada, jei originalaus teksto autorius nėra žinomas, ir tik tuo atveju vertėjas renkasi perfrazuoti originalo tekstą, arba, jei originalus tekstas yra nesuprantamai parašytas (1988: 90), *kelių strategijų naudojimas* (angl. *couplets*) – kaip pasako pavadinimas, ši strategija yra apibūdinama, kai

vienai frazei ar vienam vienetui išversti naudojamos dvi, trys, keturios strategijos (1988: 91), *pastabos, papildymai, žodynėliai* (angl. *notes, additions, glosses*) – ši strategija sako, kad vertėjas nusprendžia pridėti papildomos informacijos dažniausiai už pagrindinį teksto ribų, pavyzdžiui, išnašos (1988: 91-93).

Chestermanas (1997: 94-116) išskiria tris pagrindines kategorijas (*sintaksinės strategijos, semantinės strategijos ir pragmatinės strategijos*), tačiau jos yra išskirstomos į trisdešimt mažesnių kategorijų:

Sintaksinės strategijos: tiesioginis vertimas (angl. *literal translation*), *perkėlimas* arba *kalkė* (angl. *loan, claque*), *transpozicija* (angl. *transposition*), *vieneto pakeitimas* (angl. *unit shift*), *frazės struktūros pokyčiai* (angl. *phrase structure change*), *sakinio dalies struktūros pokyčiai* (angl. *clause structure change*), *kohezijos pokyčiai* (angl. *cohesion change*), *kalbos lygmens pokyčiai* (angl. *level shift*), *retorinių ypatumų, schemos pokyčiai* (angl. *scheme change*).

Semantinės strategijos: sinonimo parinkimas (angl. *synonymy*), *antonimo parinkimas* (angl. *antonymy*), *hiponimo keitimas hiperonimu arba atvirkščiai* (angl. *hyponymy*), *konversija* (angl. *converses*), *abstrakcijos lygio keitimas* (angl. *abstraction change*), *semantinės distriucijos keitimas* (angl. *distribution change*), *emfazės pakeitimas* (angl. *emphasis change*), *parafrazė* (angl. *paraphrase*), *pakeitimas* (angl. *trope change*), *kiti semantiniai pakeitimai* (angl. *other semantic shanges*).

Pragmatiniai pakeitimai: kultūrinis filtravimas (angl. *cultural filtering*), *eksplicitinis vertimas* (angl. *explicitness change*), *informacijos pakeitimas* (angl. *information change*), *tarpasmeninio santykio pokyčiai* (angl. *interpersonal change*), *kalbos akto pokyčiai* (angl. *illocutionary change*), *koherencijos perteikimo pakeitimas* (angl. *coherence change*), *dalinis vertimas* (angl. *partial translation*), *vertėjo matomumo verčiant pokyčiai* (angl. *visibility change*), *redagavimas* (angl. *transediting*), *kiti pragmatiniai pakeitimai* (angl. *other pragmatic changes*).

Trečioji vertimo strategijų grupė yra pasiūlyta Eirlys Davies (2003). Jis skirsto vertimo strategijas į septynias kategorijas:

- 1) *originalo išlaikymas* (angl. *preservation*) – kai vertimo kalboje nėra ekvivalento, vertėjas gali pasirinkti tiesiog perkelti vienetą iš originalo kalbos į vertimo kalbą (2003: 72-77), pavyzdžiui perrašant pavadinimą ne vertimo kalbai būdinga morfologija arba išlaikant originalo kultūrinę realiją vertime:

It was a tiny, grubby-looking *pub* (Davies, 2003: 73).

C'était un *pub* minuscule et miteux (Davies, 2003: 73).

Kaip Davies iliustruoja pateiktame pavyzdyje, verčiant į prancūzų kalbą žodis *pub* yra perrašomas iš originalo ir nėra adaptuojamas naujiems skaitytojams.

- 2) *pridėjimas* (angl. *addition*) – kai perkėlimo nepakanka, ar jis naujai auditorijai nieko nesako, vertėjas gali rinktis pridėti papildomos informacijos ir tai gali padaryti ją pridedant pačiame tekste, pavyzdžiui pridedant papildomą paaiškinimą, arba tai gali atlikti pasinaudojant išnašos pridėjimu (2003: 77-79).
- 3) *praleidimas* (angl. *omission*) – jei kultūrinė realija ar vertimo vienetas gali sukelti labai daug problemų verčiant, vertėjas gali pasirinkti tiesiog šios realijos ar šio vieneto visiškai neversti ir vertime jį praleisti (2003: 79-82).
- 4) *globalizacija* (angl. *globalisation*) – ši strategija kalba apie tai, kad vertėjas gali „neutralizuoti“ specifinę kultūrinę realiją ją versdamas žinomesniu ar abstraktesniu ekvivalentu (2003: 82-83). Davies pateikia pavyzdį, kaip verčiant anglišką desertą „*rock cakes*“ vertėjas nusprendė jį prancūzų vertime pavadinti tiesiog „*des biscuits maison*“ (liet. naminiai sausainiai), taip išlaikant deserto reikšmę bet ji nebetenka siauresnės kultūrinės reikšmės (Davies, 2003: 83).
- 5) *lokalizacija* (angl. *localisation*) – pasitelkus šią strategiją, vertėjas nori, kad susidarytų vaizdas, jog vertimo tekstas buvo ne verstas, o tiesiog parašytas šia kalba. Šiai vertimo strategijai taip pat yra priskiriamas originalaus vardo ar pavadinimo perrašymas vertimo kalboje, juos transkribuojant (2003: 83-86). Naudojant šią vertimo strategiją vertėjas bando išsaugoti originalo toną ar užslėptą mintį, pavyzdžiui slengą originale verčia slengu, kuris galbūt nėra visiškai atitinkmuo originalo realijai, tačiau šis vertimas išsaugo toną neprarasdamas pagrindinės realijos reikšmės. Davies savo darbe pateikė pavyzdį kaip tam, kad perteikti žaismingumo jausmą, kuris originale buvo išreikštas dainos pavadinimu „*Tiptoe through the tulips*“, vertėjas, versdamas iš anglų į vokiečių kalbą šį pavadinimą pakeitė kitu, vokiečių vaikams artimesniu ir žinomesniu pavadinimu „*Bi-Ba-Butzemann*“, taip išlaikant bendrą mintį, kad veikėjas, kuris šią dainą dainavo, yra žaismingas žmogus (Davies, 2003: 84-85). Lokalizuojant kultūrines realijas yra svarbu išsaugoti ir jos formą (pavyzdžiui posakį versti posakiu) ir jos reikšmę.
- 6) *transformacija* (angl. *transformation*) – Davies pamini, kad ši strategija yra kitas žingsnis po globalizacijos ir lokalizacijos, nes čia originalus tekstas jau gali būti iš

esmės keičiamas ir pradėti visiškai skirtis nuo originalo (2003: 86-88). Transformuojant vertėjas gali visiškai perkurti kultūrinę realiją bandant perteikti šios realijos reikšmę ar poveikį vertimo kūrinyje. Kitaip nei lokalizacijoje, transformuojant formos išsaugojimas nėra prioritetas, svarbiau yra perteikti mintį kad ir perfrazuojant kultūrinę realiją. Vienas iš pavyzdžių, kurį pateikia Davies, yra laikraščio pavadinimo vertimas iš Hario Poterio kūrinio: originale jis vadinamas „*The Daily Prophet*“, o prancūzų vertime jo pavadinimas pasikeičia į „*la Gazette des Sorciers*“ (Davies, 2003: 87). Tad nors ir mintis, kad tai su magija susijęs laikraštis išlieka, pavadinimas yra visiškai pakeičiamas.

- 7) *sukūrimas* (angl. *creation*) – šia strategija vertėjas nusprendžia į vertimą įdėti kultūrinės realijas, kurių originale nebuvo (2003: 88-89).

Nors šis klasifikavimas nėra toks ekstensyvus kaip Newmarko ar Chestermano, tačiau dauguma siauresnių Newmarko ir Chestermano kategorijų yra platesnių Davies kategorijų viduje, tad, kad būtų aiškesnė ir glaustesnė analizė, bus naudojama Davies (2003) vertimo strategijų klasifikacija.

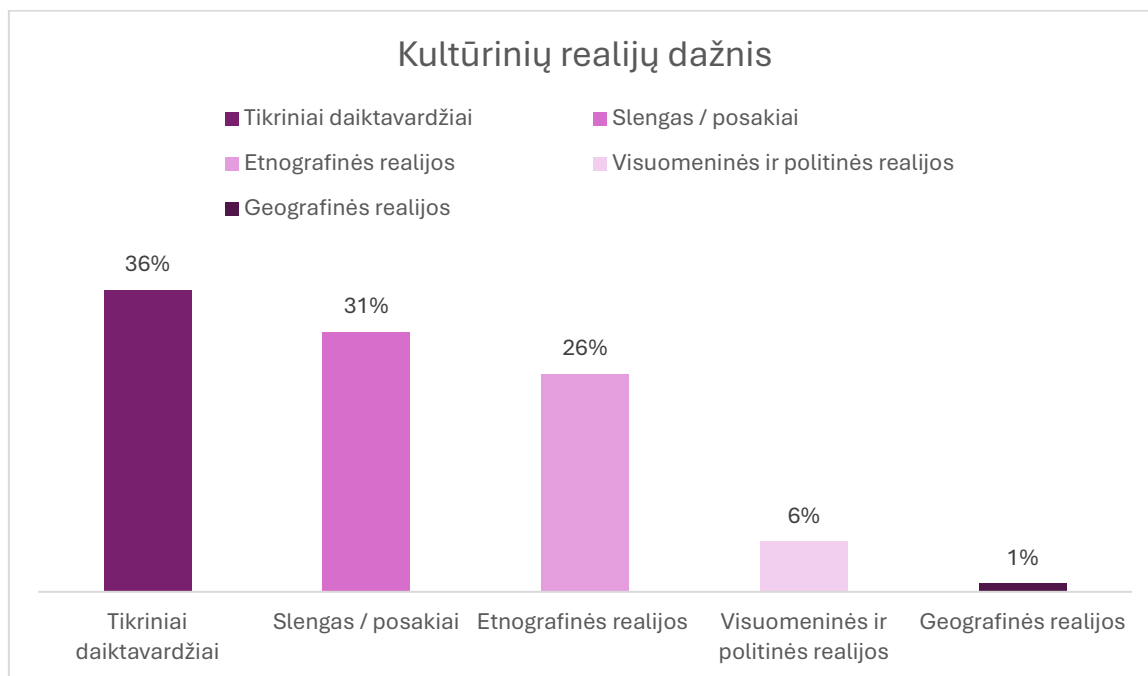
5. Metodologija

Šiame darbe bus taikomas lyginamasis metodas, kuriuo bus lyginami du autoriaus-vertėjo Andriaus Tapino kūriniai: originalusis – „Vilko valanda“ bei šio kūrinio vertimas – „Hour of the Wolf“. Romano „Vilko valanda“ bei jo vertimo „Hour of the Wolf“ analizė vyko dviem etapais. Pirmiausia, originalo tekstas („Vilko valanda“) buvo perskaitytas ir buvo išrinktos kultūrinės realijos, kurių vertimas į anglų kalbą bus analizuojamas, išskyrus vieną atvejį - (39) pavyzdį, kuris buvo pasirinktas skaitant vertimą ir bus aptartas vėliau. Tada, buvo skaitomas vertimas („Hour of the Wolf“) ir buvo ieškoma išrinktų kultūrinių realijų atitikmenų/vertimų šiame tekste. Tada realijos buvo sugrupuotos į pasirinktas kultūrinių realijų kategorijas. Analizuojant pasirinktas vertimo strategijas, visi atvejai taip pat buvo sugrupuoti į pasirinktas vertimo strategijų kategorijas. Visi atvejai buvo suskaičiuoti ir buvo atlikta kiekybinė analizė, kuri bus aptariama rezultatų skyriuje, o kokybinė analizė bus aptariama diskusijoje su pavyzdžiais.

6. Kultūrinių realijų vertimo analizė

6.1 Kiekybinė analizė

Iš viso originaliame kūrinyje buvo identifikuota 319 kultūrinių realijų. Jų pasiskirstymą galime matyti 1 pav.

Pav. 1. Kultūrinių realijų procentinis susiskirstymas originaliame A. Tapino kūrinyje „Vilko valanda“

Iš diagramos galime matyti, kad daugiausia originaliame kūrinyje buvo rasta tikrinių daiktavardžių - 114, t. y. vardų, pavardžių, vietovardžių, kvartalų ir gatvių pavadinimų. Antroje vietoje pagal dažnumą yra slengas bei posakiai - 99. Trečioje vietoje atsidūrė etnografinės realijos pasikartojusios 84 kartus. Ketvirtoje vietoje pagal dažnumą buvo visuomeninės ir politinės realijos - 18, o rečiausiai rastos realijos kūrinyje buvo geografinės realijos, kurių buvo rasta tik 3. Verta paminėti, kad net jei kultūrinė realija kūrinyje buvo randama kelis kartus, jos dažnis buvo fiksuojamas kaip 1, išskyrus tuos atvejus, kai buvo pasirenkama kita vertimo strategija vienai kultūrinei realijai versti kitoje teksto vietoje arba ši realija turėjo kelis vertimo variantus.

Pav. 2. Vertimo strategijų dažnumas procentais

Iš duomenų galime matyti, kad autorius-vertėjas A. Tapinas dažniausiai pasitelkė lokalizacijos vertimo strategiją - 215 kartų - arba pasirinkdamas transkribuoti originalią kultūrinę realiją, pavyzdžiui asmenvardžius, arba ją išversti sinonimu. Antroje vietoje buvo transformacija su 49 pavyzdžiais, o trečioje vietoje atsidūrė pridėjimas su 37 pavyzdžiais. Ketvirtoje vietoje atsidūrė originalo išlaikymas – 27 kartai. Penktoje – globalizacija su 20 pavyzdžiais, šeštoje – praleidimai su 11 pavyzdžių, o kūrimo atvejų šiame teksto vertime nebuvo rasta. Tad, autorius-vertėjas daugiausiai naudojo lokalizacijos vertimo strategiją, bet įdomu bus apžvelgti, ar lokalizacija buvo tiksli, nes jis, kaip autorius-vertėjas, yra lietuvių kultūros ekspertas, tad įdomu iš arčiau pažvelgti, ar jo anglų kalbos žinios bei šios labai plačios bei įvairios kultūros žinios atsispindės vertime, taip pat apžvelgiant, ar lokalizuojant, ar pasitelkiant kitą vertimo strategiją, jis, kaip autorius, atsitraukė nuo originalo teksto labiau, nei kitas vertėjas, vertęs jo kūrinį.

6.2 Kokybinė analizė

6.2.1 Tikriniai daiktavardžiai

Iš viso originaliame kūrinyje buvo rasta 114 tikrinių daiktavardžių. Toliau jie bus išskirstomi į pogrupius ir aptariamos jų vertimo strategijos.

6.2.1.1 Asmenvardžiai

Didžiausia grupė tarp tikrinių daiktavardžių buvo vardai ir pavardės. Tačiau vardai buvo ne tik lietuviškos kilmės, nors dauguma veiksmo vyko Vilniaus mieste.

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
1.	Jonas Basanavičius	Jonas Basanavicius
2.	Stepas Rickus	Stepas Rickus
3.	Petras Vileišis	Petras Vileisis
4.	Edvardas O‘Braitis	Edward O‘Braitis
5.	Džozefas Žofrė	Joseph Joffrey
6.	Vanečka Skorikas	Vanichka Skorik
7.	Aleksandras Jegorovičius Timašvas	Alexander Yegorovich Timashev
8.	Urtas	Urtas
9.	Gustavas	Gustav

Pav. 4. Asmenvardžių pavyzdžiai

Iš lentelėje pateiktų pavyzdžių galime matyti, kad kūrinys yra ir lietuviškos ir rusiškos ir net britų kilmės vardų. Lietuviškus vardus pasirinkta versti juos lokalizuojant ir perrašant anglų kalba, kaip matoma pavyzdžiuose (1) *Jonas Basanavičius* – *Jonas Basanavicius*, (2) *Stepas Rickus* – *Stepas Rickus*, (3) *Petras Vileišis* – *Petras Vileisis*. Su britų kilmės vardais galime teigti, kad vyko atgalinė lokalizacija, nes vardai originalo tekste skambėjo kitatautiškai, o vertime jie kaip tik atvirkščiai – skamba pažįstamai. Tai matoma pavyzdžiuose: (4) *Edvardas O‘Braitis* – *Edward O‘Braitis*, (5) *Džozefas Žofrė* – *Joseph Joffrey*. Su slavų kilmės vardų vertimu situacija yra panaši kaip ir su lietuvių kilmės vardais, tik skirtumas tame, kad originale lietuviški vardai skambėjo auditorijai pažįstamai, bet svetimai naujai vertimo auditorijai, o slavų kilmės vardai skamba svetimšališkai abiem auditorijoms (tiesa, lietuviams slavų kilmės vardai skamba daug artimiau nei anglakalbiai auditorijai, bet vis tiek jaučiamas artumo skirtumas, tarp gimtakalbių vardų ir slavų kilmės asmenvardžių). Tačiau vertimo strategija išlieka tapati (lokalizacija) ir šie vardai yra perrašomi jiems būdinga forma naujai auditorijai: (6) *Vanečka Skorikas* – *Vanichka Skorik*, (7) *Aleksandras Jegorovičius Timašvas* – *Alexander Yegorovich Timashev*. Tačiau atsiranda formos neatitikimas (8) *Urtas* - *Urtas* ir (9) *Gustavas* - *Gustav* pavyzdžiuose. Nors vardai atrodo labai panašūs, keičiasi vertimo strategija: vieno vardo vertimui autorius-vertėjas vadovaujasi originalo išlaikymo strategija ir vardą perrašo su lietuviška *-as* galūne. Tačiau kitame pavyzdyje jis nusprendžia šia galūnę panaikinti. Ir iš šių pavyzdžių sunku įžvelgti

skirtumą, kodėl šie vardai buvo perrašomi skirtingai, nes nė vienas iš jų nėra artimas naujajai anglakalbiai auditorijai, nesvarbu kurią vertimo strategiją būtų pasirinkęs autorius-vertėjas, tad, galima teigti, kad kartais vertimo strategija yra pasirinkta nenuosekliai.

6.2.1.2 Gatvių, aikščių, rajonų pavadinimai

Buvo pastebėta tendencija, jei vieta (gatvė, rajonas, kt.) buvo tikrinės, jos buvo tiesiogiai verčiamos į anglų kalbą:

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
10.	Pilies gatvė	Pilies Street
11.	Bernardinų sodai	The Gardens of Bernardines
12.	Žvėrynas	Zverynas

Pav. 5. Tikrinių vietovardžių pavyzdžiai.

Šie pavyzdžiai seka Mikutytės patarimu, kad tikriniai vardai, gatvės, t.t. dažniausiai yra transkribuojami vertime (2005). Kaip mini ir Pažūsis, kad tikriniai asmenvardžiai ar vietovių pavadinimai yra vienas iš pavyzdžių kada kalbose dažniausiai yra randami tikri ekvivalentai (2014: 18). Tad autorius-vertėjas nusprendė arba transkribuoti tikrinius pavadinimus kaip matoma pavyzdyje (12) *Žvėrynas* – *Zverynas*, arba transkribuoti patį pavadinimą ir išversti šalia jo esantį žodį, kaip (10) *Pilies gatvė* – *Pilies Street*, (11) *Bernardinų sodai* - *The Gardens* of Bernardines.

Tačiau išgalvotos vietovės buvo adaptuojamos:

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
13.	Apsirijėlių skersgatvis	Gluttons' Passage
14.	Juodėsių kvartalas	The Blots / The Blots quarter
15.	Nekrikštų rajonas	Mirth City
16.	Choleros kapinės	Cemetery of Cholera Victims

Pav. 6. Fiktyvių vietovardžių pavyzdžiai.

Nors dominuojanti vertimo strategija šioje grupėje išlieka lokalizacija, čia autorius-vertėjas leido sau labiau atsitraukti nuo originalo, nes šių vietovių pavadinimai yra fiktyvūs. Kaip matoma (15) *Nekrikštų rajonas* - *Mirth City* pavyzdyje, vertime yra atitolstama nuo žodžio *Nekrikšto* reikšmės ir jis yra visiškai pakeičiamas žodžiu *Mirth*, kurio reikšmė yra susijusi su linksmumu ar džiaugsmu ir yra visiškai pametama reikšmė susijusi su religija, kuri yra

originale. Čia autorius-vertėjas sau leidžia visiškai atitolti nuo originalo adaptuojant (transformuojant) fiktyvinės vietovės pavadinimą. Galbūt galima argumentuoti, kad pavadinimai yra tematiškai susiję, nes „nekrikštai“ yra linkę į nuodėmes, o nudėmės galbūt turi sąsają su linksmybėmis. Tačiau ši sąsaja nėra aiškiai iliustruota, net jei tai ir buvo autoriaus-vertėjo tikslas. Autorius-vertėjas taip pat „išdidina“ šią vietovę, nes iš pavadinimo ji tampa nebe rajonas, o visas miestas ar miestelis. Tad šis pavadinimas yra transformuojamas, ir jo tikslumas vertime priverčia susimąstyti, ar vis dėlto pats autorius-vertėjas nenutrūksta per toli nuo originalo.

Kiti pavadinimai yra verčiami arčiau jų originalo, pavyzdžiui: (13) *Apsirijėlių skersgatvis - Gluttons' Passage* yra ne transkribuojamas, kaip buvo elgtasi su tikromis vietovėmis, bet yra verčiamas sinonimu anglų kalboje ir yra lokalizuojamas, kad būtų artimesnis naujai auditorijai ir būtų išsaugota pavadinimo reikšmė kitoje kalboje; (14) *Juodėsių kvartalas - The Blots* taip pat yra lokalizuojamas ir yra verčiamas sinonimiškai. Tačiau čia įdomu pastebėti tai, kad yra ir praleidimas, nes dingsta vietovės dydį nurodantis žodis *kvartalas*, kuris sąsajoje su *The Blots* iš 41 rasto atvejo buvo pavartotas tik 1 kartą ir ne patį pirmąjį minėjimo kartą, bet devynioliktą, tad galėjo kilti neaiškumų, ar *The Blots* yra gatvė, ar rajonas ar kvartalas. Ir paskutiniame pavyzdyje, (16) *Choleros kapinės - Cemetery of Cholera Victims* matoma panaši vertimo strategija, t. y. lokalizaciją, tik čia pasireiškia ir pridėjimas, nes autorius-vertėjas patikslina pavadinimą pridėdamas žodį *victims*, kurio originale nėra. Vėlgi matoma, kad autorius-vertėjas sau leidžia koreguoti originalą, tačiau šiuo atveju patikslinimas neiškreipia originalo reikšmės, tad negalima teigti, kad autorius-vertėjas įveda originalo pakitimus, kurių neatliktų vertėjas.

6.2.1.3 Įstaigų ir mašinų pavadinimai

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
17.	„Kačerga“	The Broom
18.	Vaikų prieglauda „bogodelnia“	Orphanage Almshouse
19.	Šventojo Jurgio žvaigždė	The Star of St George
20.	Viščiigavo orlaivių uostas	Viscigavas airship port
21.	Plasnoklis „Laumžirgis“	Dragon Fly glider

Pav. 7. Įstaigų ir mašinų kultūrinių realijų pavyzdžiai

(17) pavyzdyje matoma, kad autorius-vertėjas, versdamas minimos užėigos pavadinimą, leidžia sau šiek tiek abstraktizuoti ir įvyksta globalizacija, nes žodžio *kačerga* (galbūt šiandien labiau sutinkamas žodis žarsteklis) vertimas į anglų kalbą nėra žodis *broom*. Taip pat manau, kad šiame vertime yra prarandama ir šiokia tokia užslėpta autoriaus-vertėjo mintis, susijusi su pavadinimo reikšme: kūrinyje daug konfliktų ar net susirėmimų įvyksta būtent šioje užėigoje, todėl jos pavadinimas „*Kačerga*“ tarsi jai suteikia papildomą konotaciją, nes su *kačerga*, ar žarstekliu, mes bandome sužadinti liepsną židinyje, tad skaitytojui mintyse gali susidaryti emocijų įžiebimo vaizdas. Tačiau vertime šis vaizdas dingsta, nes nebėra šio „liepsnų žadinimo“ konotacijos, nes šluota (angl. *broom*) nėra naudojama židinio liepsnai palaikyti. Bet net tiesiogiai verčiant ir adaptuojant šį pavadinimą, neatsižvelgiant ar yra užslėpta mintis ar ne, vertimas nėra tikslus ir nutolęs nuo originalo ir susidaro įspūdis, kad autorius-vertėjas sau leidžia labiau atitolti nuo originalo nei vertėjas, verčiantis kito autoriaus kūrinį.

Kiti du pavadinimai, (18) *Vaikų prieglauda „bogodelnia“ - Orphanage Almshouse* ir (19) *Šventojo Jurgio žvaigždė - The Star of St George* yra adaptuojami naujai auditorijai ir jie yra arba verčiami („*bogodelnia*“ - *Almshouse*) arba viena pavadinimo dalis yra lokalizuojami tokia forma, kurią yra būdinga matyti naujai auditorijai (*Jurgio - George*). Tačiau (18) pavyzdyje vėl pastebimas efektas, kai kažkas, kas lietuvių auditorijai skambėjo svetimai, naujai auditorijai yra priartinama ir adaptuojama taip, kad svetimumo jausmo nebelineka. Bet (19) pavyzdyje pasirinkta naująją auditoriją priartinti prie kūrinio tiek pat kiek ir originaliąją.

Kiti du pateikti pavyzdžiai, (20) *Viščiġavo orlaivių uostas - Viscigavas airship port* ir (21) *Plasnoklis „Laumžirgis“ - Dragon Fly glider*, seka tuo pačiu vertimo keliu kaip ir (13) ir (16) pavyzdžiai, kuriuose autorius-vertėjas lokalizuoja šiuos fiktyvinius pavadinimus, taip išlaikydamas bei perteikdamas jų konotyvinę reikšmę naujai auditorijai.

6.2.2 Slengas / posakiai

Šių kultūrinių realijų originale buvo rasta 99, ir toliau bus aptariamas jų vertimas.

6.2.2.1 Slengas

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
22.	„činovnikai“	Clerks

23.	Vingrių versliukai	Broceurs' small businesses
24.	Lėbautojai	Celebrating crowds

Pav. 8. Slengų kultūrinių realių pavyzdžiai

Iš viso kūrinyje buvo rasta 44 slengų kultūrinių realių pavyzdžiai. Šios kultūrinės realijos kūriniui suteikia tautinį jausmą, nes priartina lietuvių auditoriją prie tikrojo Vilniaus vaizdo bei jausmo, nors jame ir yra fantastinių elementų. Slengai taip pat suteikia kūriniui gyvumo jausmą, nes iliustruoja kaip kalba skirtingi visuomenės sluoksniai.

Pavyzdyje (22) matoma, kad autorius-vertėjas žodį *činovnikai* nusprendė versti į anglų kalbą lokalizuojant kaip *clerks*. Reikšmė šiame vertime išlaikoma, tačiau reiktų pastebėti, kad originale šis žodis yra rašomas kabutėse, kas sukelia netikrumo ar net pajuokos įspūdį, bet šios kabutės nėra perkeliamos į vertimą, tad atsiranda toninis šios realijos neatitikimas. Tad nors ir vertime loginė mintis yra perteikiama, yra prarandamas pajuokos ar netikrumo šio žodžio jausmas.

(23) pavyzdyje realiją *vingrių versliukus* autorius-vertėjas verčia kaip *broceurs' small businesses*. Nors jis ir lokalizuoja šią realiją naujai auditorijai, tai daro versdamas gan pažodžiui ir reikšmė yra iškreipiama. Kad geriau iliustruoti tai, reikia paminėti, kad šios realijos vartojimo kūrinyje kontekstas yra tai, kad vyriausybė nori, kad žmonės atsidarinėtų legalius verslus ir mokėtų jai mokesčius, tačiau vyksta atvirkščiai, nes žmonės pradeda įkūrėti nelegalius verslus, už kuriuos mokesčių nemoka, todėl jie ir yra pavadinti *vingrių versliukais*, nes žmonės bando apeiti įstatymus. Tad *versliukai* čia yra vartojamas šiek tiek kitokia prasme nei kad tikras mažas verslas. O angliškoje realijoje *broceurs' small businesses* neatsispindi šis netikrumo jausmas, nes *small business* turi net teigiamą konotaciją, ypač kai ši realija yra vartojama kartu su veiksmažodžiu *flourished*, kuris turi teigiamą konotaciją:

The Council had spent long hours racking their brains about how to make them acquire certificates of trustworthiness and pay taxes, but had eventually given up on the idea. So the city's population grew rapidly and *the broceurs' small businesses flourished*. (Tapinas, 2013: 31)

Tad nors mintis apie naujų verslų atsiradimą ir perteikiama, yra nukrypstama nuo tos prasmės, kad šie verslai yra nelegalūs ir kad šie vingriai verslininkai bando apeiti įstatymus. Ir verta pažvelgti į patį žodį *vingrį* ir jo vertimą, nes originale šis žodis leidžia suprasti, kad vyksta kažkas nelegalaus, nes verslininkai „vingriai“ bando „apeiti“ įstatymus, tačiau

vertime žodis *broceur*, kilęs iš prancūzų kalbos, reiškiantis mažo verslo savininką, iš kurio kilo žodis brokeris (tarpininkas), neturi nei negatyvios konotacijos nei užslėptos reikšmės, kad šie „verslininkai“ nevysiškai paklūsta įstatymams. Ir šis praradimas nėra kompensuojamas kitoje sakinio ar pastraipos vietoje, tad ši realija praranda savo netiesioginę reikšmę.

Paskutiniame (24) pavyzdyje žodis *lėbautojai* yra verčiamas kaip *celebrating crowds*. Autorius-vertėjas nusprendė šią realiją versti aprašomuoju būdu, transformuojant, bet išsaugant šventinį motyvą. Aišku, atsiranda pastebėjimas, kad *lėbautojai* lietuvių kalbos originale turi negatyvią konotaciją, kad jie labai garsūs ir galbūt trikdo kitų žmonių ramybę tačiau frazės *celebrating crowds* konotaciją yra sunkiau nuspėti, nes ji gali būti ir teigiama ir neigiama, priklausomai nuo konteksto:

The church bells announced one, then two, then three o'clock in the morning, but the passing of time did not occupy the minds of the *celebrating crowds*. The night was brim full of surprises and it seemed that the carousing would never end. (Tapinas, 2013: 541)

Iš pilnos pastraipos konteksto galima įžvelgti, kad ši negatyvi konotacija yra perteikiama vėliau, pavartojus žodį *carousing*, kuris suteikia šiems „šventėjams“ neigiamą konotaciją. Tad nors vertime yra pasinaudojama transformacijos vertimo strategija ir kultūrinė realija yra perteikiama abstrakčiau, tai yra kompensuojama vėliau, pavartojus neigiamą konotaciją turintį žodį.

6.2.2.2 Keiksmazodžiai

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
25.	Rupūžė	Toad
26.	Šunpalaikiai	Toadies
27.	Padla	Scum
28.	Sūtrauka	Bag of bones

Pav. 9. Keiksmazodžių kultūrinių realijų pavyzdžiai

Iš viso kūrinyje buvo rasta 9 keiksmazodžiai. Jie dažniausiai buvo lokalizuojami, verčiami sinonimiškai, arba aprašomuoju būdu - transformuojami. (25) pavyzdyje keiksmazodis *rupūžė* yra verčiamas sinonimiškai, *toad*, tačiau čia iškyla šiokia tokia problema, nes žodis *toad* kaip keiksmazodis turi siauresnę prasmę, kuri dažniausiai reiškia, kad šis žmogus yra

nemalonus ir nepatrauklus. O lietuviškas keiksmazodis turi didesnę pagiežos konotaciją. Tad, nors vertimas ir lokalizuoja šį keiksmazodį, reikšmė yra tarsi susiaurinama. (26) pavyzdyje *šunpalaikiai* yra verčiami kaip *toadies*, tad įvyksta transformacija, nes originali reikšmė, kaip ir prarandama. Merriam-Webster apibrėžia žodį *toady* kaip žmogų, kuris pataikauja kitam dėl to, kad jam įtiktų (Merriam-Webster n.d.). Bet lietuviškame keiksmazodyje šios reikšmės nėra, čia tiesiog išreiškiamas nepasitenkinimas žmogumi, ar jo žeminimas. Tad reikšmė verčiant šį keiksmazodį yra prarandama. (27) *padla - scum* pavyzdyje keiksmazodis lokalizuojamas ir verčiamas sinonimu, ir abu keiksmazodžiai yra konotaciškai sinonimiški ir originale ir vertime. Ir paskutiniame (28) *sūtrauka – bag of bones* pavyzdyje įvyksta transformacija ir yra verčiama aprašomuoju būdu. Tačiau originale keiksmazodis turi daug stipresnę reikšmę ir sukelia daug stipresnį negatyvų jausmą nei vertime, nes čia šis keiksmazodis yra sušvelninamas, ir galima ginčytis, ar jis išvis išlieka keiksmazodžiu. Tad nors ir tiesioginė reikšmė yra perteikta vertime, yra prarandama stipresnė žodžio negatyvi konotacija, ir šio keiksmazodžio jausmas yra sušvelninamas.

6.2.2.3 Posakiai

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
29.	Kaip velnias kryžiaus	Like the plague
30.	Dievą garbinant	God crosses someone's mind
31.	Nė per nago juodymą	No progress

Pav. 10. Posakių kultūrinių realių pavyzdžiai

A. Tapino kūrinys buvo rasta 31 posakis ir dažniausiai jie buvo transformuojami juos pritaikant naujai auditorijai, pavyzdžiui vietoje posakio verčiama tiesiogine posakio prasme, arba jie buvo lokalizuojami, adaptuojant vieną posakio dalį į tokią versiją, kuri buvo priimtinesnė naujai auditorijai.

(29) pavyzdyje – *Kaip velnias kryžiaus - like the plague* matome, kad autorius-vertėjas nusprendė posakį transformuoti. Tai vienas iš pavyzdžių, kuriuos mini Davies (2003), kai sunku pasakyti, ar tai lokalizacija ar transformacija, nes yra išsaugoma forma – posakis verčiamas posakiu – ir yra išsaugoma posakio reikšmė susijusi su vengimu. Tačiau tai priklauso transformacijos vertimo strategijai, nes vertime yra prarandamas religinis motyvas. Jei vertimas būtų priklausęs lokalizacijos strategijai, vertime posakis išlaikytų religinį

motyvą. Tad ši kultūrinė realija yra adaptuojama ir priartinama naujai auditorijai, bet tai yra atliekama pasitelkiant transformacijos vertimo strategiją.

(30) *Dievą garbinant - God crosses someone's mind* pavyzdyje posakis yra transformuojamas, pakeičiant vieną posakio elementą. Dievo motyvas išlieka šio posakio centru, tačiau veiksmas yra pakeičiamas – lietuviškame posakyje Dievas yra garbinamas, o angliškame apie jį yra galvojama. Religinis motyvas yra stipresnis originale, nes Dievas yra išaukštinamas iki garbinimo, o vertime šis atsidavimas nėra toks stiprus. Tad reikšmė vertime išliko, kaip ir religinis posakio motyvas, bet buvo prarasta maža dalelė posakio stiprumo, tačiau tai visiškai nepakeitė jo reikšmės.

Paskutiniame (31) *Nė per nago juodymą - No progress* pavyzdyje matoma kaip autorius-vertėjas visiškai transformuoja posakį ir išverčia jį tiesiogine jo reikšme. Aišku, čia jau visiškai prarandamas vaizdingumas, tačiau yra visiškai išlaikoma reikšmė ir anglakalbė auditorija tikrai neliks nesupratusi posakio, jei, pavyzdžiui būtų versta pažodžiui, tad pasirinkta strategija puikiai perteikė mintį.

6.2.2.4 Kreipiniai

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
32.	Balandėli	Dear fellow
33.	Ei, dėdule	Hey, uncle
34.	Čiulbonėli	My little bird
35.	Ei, garbusis pone	Hello, Sir

Pav. 11. Kreipinių kultūrinių realijų pavyzdžiai

Kreipinių vertime kartais pasimato autoriaus-vertėjo šioks toks tono nesupratimas ar neperteikimas anglų kalboje. Kadangi kreipinių emociniui supratimui reikia daugiau konteksto, visi aptariami pavyzdžiai bus iliustruojami platesniame kontekste, kad būtų lengviau suprasti, ar tonas (pavyzdžiui pašaipa ar pagarba) atsispindi vertime ar jis yra prarandamas.

Pirmasis pavyzdys:

(32) – O, *balandėli*, kaip tik jūsų ir laukiam! (Tapinas, 2013: 246)

(32) “Good day, *dear fellow*. You are the person we have been waiting for!”
(Tapinas, 2013: 282)

Kreipinys *balandėli* čia vartojamas pašiepiamai ar net šiek tiek niekinamai, galima iš tokio adresavimo suprasti, kad kalbėtojas adresatui net jaučia nepagarbą. Tačiau vertime šis kreipinys yra transformuojamas į *dear fellow*, kuris nesukelia tokios pačios emocinės reakcijos. Ir šios pašaipos jausmas nėra kompensuojamas vėlesniame tekste. Galbūt galima kelti argumentą, kad šis kreipinys yra sakomas ironiškai, bet tai jau priklausytų nuo kiekvieno skaitytojo interpretacijos, nes tekste nėra aiškos indikacijos, kad tai ironiška šio kreipinio vartosena.

(33) pavyzdyje matomas kreipinio *dėdulę* vertimas:

(33) – *Ei, dėdule*, vargo dulke, ar tik nebūsi pasiklydęs? – pragydo artėdamas prie Vanečkos Skoriko. (Tapinas, 2013: 37)

(33) “*Hey uncle*, miserable dreg of the earth, are you lost?” he sang out in a thin voice as he approached Vanechka Skorik. (Tapinas, 2013: 34)

Lietuvių kalboje žodis, ar kreipinys, *dėdė* turi ne vieną reikšmę: jis gali reikšti ir giminės ryšiais pagrįstą *dėdę* (vieno iš tėvų brolis), ar tiesiog nepažįstamą žmogų gatvėje. Šiame kontekste kreipinys *dėdule* vartojamas, kaip ir praeitame pavyzdyje, pašiepiamai, nes jį seka ir nepagarbus išsireiškimas, žeminantis adresatą, tad galime suprasti, kad norima pašiepti ar parodyti išreiškiamą nepagarbą. Tačiau vertime žodis *uncle* nors ir yra lokalizuojamas, ir tiesioginė sakinio bei kreipinio reikšmė yra išsaugoma, ji skamba labai keistai. Taip atsitinka dėl to, nes anglų kalboje žodis *uncle* neturi tokios pašaipios konotacijos, kurią galime išgauti lietuvių kalboje keičiant žodį morfologiškai (pavyzdžiui pridedant tam tikrą priesagą), tad, šis kreipinys atrodo visai malonus, bet frazė, einanti po jo, perteikia visai kitokią nuotaiką ir konotaciją. Tad atsiranda nesutarimas pačiame sakinyje, tad, galbūt šiame vertime reikėjo šiek tiek leisti sau atsitraukti nuo originalo ir pavartoti kreipinį, kuris vertime geriau perteiktų šią negatyvią emociją.

(34) – Iš kur man žinoti, *čiulbuonėli*? Kas man tas ponas? Ne giminė juk, ne prietelius. (Tapinas, 2013: 113)

(34) “How would I know, *my little birdie*? What was that man to me? Neither family, nor friend. (Tapinas, 2013: 123)

(34) pavyzdyje autorius-vertėjas kreipinį *čiulbonėli* vertė aprašomuoju būdu – *my little birdie*. Tačiau, manau, kad šis vertimas yra lokalizacijos pavyzdys, nes, nors šiame vertime

nėra išsaugoma identiška originaliosios kultūrinės realijos forma, ji yra perteikiama pasitelkus natūraliau skambančią formą bei visa kita tikrai yra perteikiama, ir net labai gražiai: paukščio motyvas atsispindi ir originale ir vertime, taip pat yra išsaugoma ir mažybinė forma, vertime pridėjus žodį *little* bei pakeitus žodžio *bird* formą į *birdie*. Taip pat abejose versijose jaučiamas meilumo jausmas adresatui ir jaučiami kalbėtojos šilti jausmai jam. Šis kreipinio vertimas tikrai perteikia visą kreipinio reikmę (ir formos ir emocinę) iš originalo į vertimą.

(35) – *Ei, garbusis pone*, ar tik ne į laidotuves važiuojat? – priėjęs pasidomėjo vienas šaipūnas, reikšmingai pamerkęs draugams. (Tapinas, 2013: 78)

(35) “*Hello Sir*, you must be on your way to a funeral?” enquired one of the pranksters with an expressive wink to his friends, after he had approached the man. (Tapinas, 2013: 83)

Ir, galiausiai, (35) pavyzdyje yra panaši situacija kaip ir (32) pavyzdyje. Tačiau, čia, kitaip nei (32) pavyzdys, tolimesnio teksto kontekstas padeda sklandžiam lokalizacijos vertimui. Lietuviškas kreipinys *garbusis pone* gali būti suprastas ir kaip pagarbos išreiškimas ir kaip ironizuota pašaipa iš adresato. Tačiau tolimesnis apibūdinimas šio veikėjo veiksmų skaitytojams parodo, kad, vis dėlto, tai buvo pašaiپی realija. Todėl yra labai svarbu tai perteikti ir vertime, kad būtų aišku naujiems skaitytojams, kad šie vaikinai nieko gero nežada. Ir Tapinas tai tikrai atliko, nes nors vertime iškyla toks pat neaiškumas su pačiu kreipiniu *Sir*, nes jis, vėlgi, gali išreikšti ir tikrą pagarbą, bet gali būti ir ironizuota pašaipa. Ir autorius-vertėjas tikrai nepalieka savo naujų skaitytojų šioje nežinioje ir aiškiai kompensuoja šią nežinomybę toliau tekste pavadindamas šiuos vaikus *pranksters* ir iš jų mirktelėjimų leidžia suprasti, kad kreipinys yra tikra ironija. Tad, kaip ir (34) pavyzdyje, manau, autorius-vertėjas pasirinko tinkamą strategiją, kuri suteikė tiek pat konteksto bei supratimo naujai auditorijai, kiek buvo suteikęs ir pirmajai.

6.2.3 Etnografinės realijos

Tai trečia pagal dažnumą kultūrinių realijų grupė (84 pavyzdžiai). Tačiau tai yra didžiausia grupė, turinti daugiausia pogrupių, vadovaujantis Mikutytės (2005) kultūrinių realijų klasifikacija.

6.2.3.1 Buitis

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
36.	Gira	Kvass (išnaša) / Gira (išnaša)
37.	Degtinė / karčioji / baltoji / trauktinė	Vodka
38.	Kleboniška	50g priest's shots (išnaša)

Pav. 12. Buities kultūrinių realių pavyzdžiai

Iš viso kūrinyje buvo rasta keturiasdešimt viena kultūrinė realija, susijusi su buitimi. Didelę dalį šio pogrupio sudarė maistas ir gėrimai.

Analizuojant žodžio (36) *gira* vertimą iškilo vertimo strategijos pasirinkimo nenuoseklumų. Kai šis žodis buvo paminėtas pirmą kartą, vertime jis buvo lokalizuojamas kaip *kvass* su pridėta išnaša, kuri šį gėrimą apibūdino kaip „fermentuotą duonos gėrimą“ (Tapinas, 2013: 599). Ir šios vertimo strategijos buvo laikomasi toliau (atėmus išnašą) iki kūrinio vidurio, kai autorius-vertėjas nusprendė šio gėrimo nebelokalizuoti ir perrašyti kaip *gira* pridėdant daug ilgesnę bei išsamesnę išnašą, kuri *girą* apibūdina kaip: „A non-alcoholic beverage made by the natural fermentation of wheat, rye, or barley bread, sometimes flavoured with fruit, berries, raisins or birch sap, similar to Russian or Ukrainian kvass“ (Tapinas 2013: 600). Susidaro labai keistas vaizdas, kad autorius-vertėjas išskiria *girą* ir *kvass* kaip du skirtingus gėrimus, net vartoja žodį *kvass*, kad paaiškintų, kas yra *gira*, nors anksčiau vertė *girą* kaip *kvass*. Ir kyla klausimas, ar autorius-vertėjas beversdamas kūrinį jo viduryje persigalvojo dėl žodžio *giros* vertimo strategijos ir pamiršo sulygtinti tolesnįjį vertimą su pirmuoju, ar jis norėjo žodį *girą* paversti dviem skirtingais gėrimais anglų kalbos vertime, ar dėl kokios kitos priežasties išsiskyrė vertimai. Ir tai gali gluminti anglakalbį skaitytoją, sudarant įspūdį, kad yra kalbama apie du skirtingus bet panašius gėrimus.

Tačiau galima sakyti atvirkštinis atvejis įvyko su (37) pavyzdžiu. Lietuvių originalo tekste daug kartų buvo minimi tokie stiprūs gėrimai kaip *degtinė*, *karčioji*, *baltoji*, *trauktinė* ir nors jie yra panašūs, kartais net vartojami sinonimiškai, jie turi skirtumus, pavyzdžiui, ingredientuose ar kokio stiprumo tai gėrimas. Bet vertime visi šie gėrimai buvo sudėti į vieną ir versti kaip *vodka*. Aišku, tai yra populiariausia šio pobūdžio gėrimo versija žinoma anglakalbiai auditorijai, tad nenuostabu, kad autorius-vertėjas pasirinko būtent tokią vertimo strategiją, globalizuojant šią gėrimų rūšį, tačiau verta paminėti, kad yra prarandamas ir šių gėrimų niuansas.

Kalbant apie gėrimus, paskutiniame pavyzdyje tautišką gėrimo pravardę (38) *kleboniška* ir tai, kad šiai pravardei išversti autorius-vertėjas pasinaudojo ir lokalizacija ir pridėjimu ir net išnaša. Tai vienas iš nedaugelio atvejų, kai autorius-vertėjas pasirinko naudotis dvejomis vertimo strategijomis, bet tai buvo būtina norint perteikti šios realijos reikšmę, nes jei būtų pasitelktas tik tiesioginis vertimas, būtų labai neaišku, apie ką kalbama. Pažvelkime į pilną kontekstą:

Jose galėjai greitai užkąsti arba dėl drąsos išmesti vieną kitą *klebonišką*. (Tapinas, 2013: 34)

There one could have a quick bite or a couple of *50g priest's shots* [\[11\]](#) for courage. (Tapinas, 2013: 30)

Jei A. Tapinas būtų vertęs *klebonišką* kaip *let's drink a couple of priest's*, skaitytojai būtų visiškai pasimetę, suprastų galbūt tik tai, kad kalbama apie kažkokį gėrimą. Gramų pridėjimas iškart suteikia daugiau konteksto ir leidžia suprasti, kad tai turbūt alkoholinis gėrimas (aišku, žodžio *shots* pridėjimas iškart leidžia suprasti kontekstą). Bet autorius-vertėjas norėjo suteikti naujai auditorijai dar daugiau informacijos, naudodamas išnašą, kurioje šį gėrimą apibūdino kaip : „Big measures of vodka or other spirits for an instant strong effect” (Tapinas 2013: 599) Šioje realijoje autorius-vertėjas galėjo pasirinkti paprastesnį vertimą, pavyzdžiui, tiesiog pavadinti tai *shot of vodka*, bet, atrodo, kad jam buvo svarbu išsaugoti tautinį lietuvišką identitetą, todėl galbūt ir paaukojo naujos anglakalbės auditorijos artumą prie teksto, bet išsaugojo originalų kūrinio identitetą.

Dar vienas įdomus ir išskirtinis atvejis, kurį, manau, vertėtų aptarti, pasirodė etnografinėse kultūrinėse realijose, buities (maisto) pogrupyje:

(39) Ant stalelio stovėjo kibirėlis su lede įšalusiu degtinės buteliu ir kelios lėkštės su *užkandžiais* – raudonaisiais ir juodaisiais ikrais, gardžiai kvepiančia *šonine*, supjaustyta permatomais griežinėliais, ir indu su prancūziškais agurkėliais. (Tapinas, 2013: 181-182)

(39) The table held an ice bucket containing a bottle of chilled vodka and a few plates of *zakuski* [\[22\]](#) – red and black caviar, deliciously smelling translucently thin slices of *salo* [\[23\]](#) and a bowl of cornichons. (Tapinas, 2013: 204)

Kaip matoma originale, nėra vartojami svetimšaliai žodžiai ar specifinės kultūrinės realijos, tačiau vertime autorius-vertėjas nusprendė žodžius *užkandžiai* ir *šoninė* adaptuoti į rusų kalbą ir transkribuoti angliškais rašmenimis *zakuski* ir *saló*, taip atitolinant skaitytoją nuo teksto, bei pridėdant išnašas su paaiškinimais, taip dar labiau atitraukiant skaitytoją nuo teksto, ko nebuvo siekiama originale. Toks atvejis daugiau vertime nepasikartoja, nes toliau yra sekama vertimo strategija, kad jei originale pasitaiko rusiškos kilmės žodis, jis yra lokalizuojamas į anglų kalbą jį transkribuojant angliškais rašmenimis ir taip išsilaiko auditorijos atitolinimo efektas ir originale ir vertime. Galima kelti argumentą, kad tai autorius-vertėjas pasirinko atlikti, nes ši scena vyksta Rusijos teritorijoje ir kalbasi rusai, tačiau tai nepaaiškina, kodėl to nebuvo siekiama pavaizduoti originale, tad iškyla problema, kad autorius-vertėjas leidžia sau perrašyti originalų kūrinį. Bet tai atsitinka tik vieną kartą visame vertime, tad sunku nuspręsti, kodėl autorius-vertėjas nusprendė atlikti tokį vertimą.

6.2.3.2 Darbas

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
40.	Juodnugariai	Ditch-diggers
41.	Ūkvedys	Caretaker

Pav. 13. Darbo kultūrinių realiųjų pavyzdžiai

(40) pavyzdyje *juodnugariai* yra verčiamas kaip *ditch-diggers*, taip autorius-vertėjas susiaurina šios realijos reikšmę, nes *juodnugariai* yra žmonės, kurie dirba taip vadinamą „juodą“ darbą, t. y. fiziškai sunkų darbą, ir nors *ditch-diggers* įeina į šią sunkaus „juodo“ darbo kategoriją, prasmė yra susiaurinama ir šie darbuotojai dirbą tik vieną darbą – kasa duobes. Tad nors ir didelio fizinio krūvio reikalaujančio darbo pobūdis yra perteikiamas pasitelkiant lokalizacijos vertimo strategiją, reikšmė yra susiaurinama. Bet (41) pavyzdyje naudojama lokalizacijos vertimo strategija, kuri perteikia žodžio reikšmę, nes ir *ūkvedys* ir *caretaker* turi žmogaus, kuris prižiūri ar tvarko pastatą ir jo aplinką, tačiau *ūkvedys* turi aukštesnę reikšmę, žmogaus, kuris prižiūri atliekamą darbą, o *caretaker* yra tas žmogus, kuris darbą atlieka. Tad nors ir reikšmė, kad darbas susijęs su namų apyvarta yra išlaikomas, bet darbo statusas yra šiek tiek iškreipiamas, tačiau platesnė prasmė vis tiek yra išlaikoma ir kūrinio kokybė ar supratimas nuo to nenukenčia.

6.2.3.3 Papročiai ir ritualai

Tekste buvo rasti du papročių pavyzdžiai: (42) *Lauknešėlis* – *packed lunch* ir (43) *Lauktuvės* – *not empty handed*. Galbūt iš pirmo žvilgsnio šie pavyzdžiai ir neatitinka papročių kategorijos, bet lietuvių kultūroje yra įprasta ar net „simboliška“ atsinešti dovanų ar vaišių svečiuojantis arba išlydinti svečius, tad, manau, galima priskirti šias tradicijas prie lietuvių kultūros papročių. Kalbant apie jų vertimą, autorius-vertėjas, versdamas realiją *lauknešėlis* susiaurino jos prasmę išversdamas tai kaip *packed lunch*. Tačiau atsižvelgiant į šią realiją kontekste:

– *Lauknešėlis*, – sumurmėjo Sidabras. – Turbūt geroji tetulė rūpinasi savo Pranciškom. (Tapinas, 2013: 456)

“*Packed lunch*,” Sidabras mumbled. “The kind auntie must be taking good care of her Pranciskus.” (Tapinas, 2013: 536)

šis vertimas tampa tarsi aprašomasis ir yra transformuoja kultūrinė realija, nes vertime net patikslinama, ką tetulė paliko savo sūnėnui.

Tačiau *lauktuvės* buvo nuspręsta versti iš kitos pusės, antonimu – *not empty handed*, kas išlaiko šio žodžio pagrindinę mintį ir prasmę, nes kūrinyje *lauktuvės* yra duodamos svečiams išeinant, tad jei būtų verčiama sinonimu, pavyzdžiui *gifts*, gali pasirodyti šiek tiek keista ar net per šventiška, svečius išlydėti su dovanomis. Tad, manau, transformacija buvo tikrai puikiai pritaikyta prie konteksto ir naujos auditorijos.

6.2.3.4 Menas ir kultūra; šventės, žaidimai; etniniai objektai

Iš meno ir kultūros grupės buvo rastas tik vienas pavyzdys, (44) *kaukas* – *goblin*, kuris būtų priskiriamas *mitologijos* pogrupiui. Čia autorius-vertėjas nusprendė lokalizuoti žodį *kaukas* sinonimu *goblin*, kuris turi panašią mitologinę konotaciją anglų kalboje. Todėl ši realija ne tik buvo pritaikyta anglakalbiai auditorijai, bet ir buvo išlaikytas mitologinis realijos aspektas.

A. Tapino kūrinyje buvo minima tik viena tautiška lietuvių šventė, t. y. (45) *Kaziuko mugė* – *The Fair of St Casimier*. Čia įvyksta ir lokalizacija susijusi su vardo perrašymu bei pridėjimu, nes yra patikslinama, kad tai yra šventojo Kaziuko (*St Casimier*) mugė. Toliau tekste nėra aiškinama, kas yra šventasis Kaziukas ir nėra papildomos išnašos, tad vertime gali kilti abejonių, ar tai išgalvotas asmuo ir šventė, kuri yra būdinga tik šiai fantastinei Lietuvai, ar tai tikra šventė, kuri yra pavadinta tikro žmogaus vardu. Tad trūksta šiek tiek konteksto

vertime, bet jis tikrai nėra būtinas supratimui, skiriasi tik tuo, kad originalus pavadinimas yra, aišku, artimesnis lietuvių auditorijai nei anglakalbių.

Ir galiausiai kūrinys buvo rasti du etninių objektų pavyzdžiai: (46) *Žemaitis – Samogitian* ir (47) *Lietuvininkas – Prussian Lithuanian*. Vertimas *Samogitian* yra lokalizacija, tačiau (47) pavyzdyje atsiranda ir lokalizacija ir pridėjimas, kuriam paaiškinti reikia konteksto iš kūrinio. Ši realija - *Lietuvininkas – Prussian Lithuanian* yra išimta iš Martyno Mažvydo „Katekizmo“, ir kadangi „Katekizmas“ buvo išleistas Prūsijoje (dabartiniame Kaliningrade), todėl galima teigti, kad „Katekizmo“ vertime Mažvydo kreipimasis į savo tautos brolius ir seseris yra patikslinamas, tačiau šio patikslinimo nėra originale, tad galima teigti, kad autorius-vertėjas tai atliko ne kaip perrašymą originalios kultūrinės realijos, bet kaip patikslinimą (pridėjimą) naujiems skaitytojams, kurie galbūt nedaug žino apie Mažvydą ir jo reikšmę mūsų kultūrai bei istorijai.

6.2.3.5 Matai ir pinigai

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
48.	Červoncai	Chervontsy (išnaša)
49.	Penkiakapeikis	Five kopeck (išnaša)
50.	Raudonžandis	Red-cheeked beauty / chervonets
51.	Pūdai	Poods (išnaša)

Pav. 14. Matų ir pinigų kultūrinių realių pavyzdžiai

Pavyzdyje (48) *Červoncai – Chervontsy*, autorius-vertėjas pasirinko šią realiją lokalizuoti perrašant angliškais rašmenimis bei pridėdamas išnašą, paaiškinant, kad tai „senas 10 rublių vertės banknotas“ (Tapinas, 2013: 599). Ir ši tendencija matų ir pinigų klasifikacijos grupėje seka toliau, nes pinigai ir matai kūrinys dažniausiai yra lokalizuojami juos perrašant ir prie jų yra pridėdama išnaša, kuri paaiškina jų vertę. Kitame pavyzdyje (49) *Penkiakapeikis - Five kopeck*, autorius-vertėjas ir toliau laikėsi šios vertimo strategijos, adaptuojant originalą ir pridėdamas išnašą. Bet jis pakeičia strategiją versdamas dešimties rublių banknoto slengišką pavadinimą, kaip matoma pavyzdyje (50) *Raudonžandis - Red-cheeked beauty / chervonets*. Čia autorius-vertėjas pasirinko net 2 skirtingus vertimo būdus: pirmą kartą *raudonžandis* buvo verstas tiesiogiai, *red-cheeked*, pridėdamas žodį *beauty*, kad susidarytų troškimo jausmas, nes šioje scenoje yra kalbama apie tai, kad darbas buvo atliktas vien dėl to, kad buvo pasiūlyta daug pinigų (šiuo atveju dešimt rublių). Kadangi Lietuva turi ilgą istoriją

kartu su Rusija, Sovietų Sąjunga, Rusijos imperija iš bendrų žinių yra suprantama, kad tas *raudonžandis* yra žaismingai pavadintas dešimties rublių banknotas. Bet jei, tarkime, šį vertimą skaitytų žmogus iš Jungtinių Amerikos Valstijų, galbūt jis net nesuvoktų, kas tas *red-cheeked beauty*, nes galima įsivaizduoti, kad darbas buvo atliktas dėl raudonžandės merginos, ir autorius-vertėjas to nepatikslinka nei tolimesniame tekste nei su išnaša. Bet kai šis žodis yra verčiamas antrą kartą, jis nusprendžia versti tiesiogine reikšme, vartojant jau paaiškintą *raudonžandžio* reikšmę – dešimties rublių banknotas, kitaip tariant *chervonets*. Tad kyla klausimas, ar autorius-vertėjas pats suprato, kad gali kilti neaiškumų verčiant tokį banknoto pavadinimą tiesiogiai, ar nusprendė vartoti sinonimą, kad pajvairintų tekstą. Ir paskutinis pavyzdys lentelėje, (51) *Pūdai - Poods*, vėl grįžta prie įprastos pasirinktos vertimo strategijos šiame poskyryje – realijos perrašymo angliškais rašmenimis ir išnašos pridėjimo, paaiškinant, ką reiškia šis matas. Tai atrodo aiškiausias vertimo būdas, nes yra išsaugoma ir originalo tapatybė, kaip lietuvių tautybės knyga, ir naujai auditorijai yra paaiškinama ką reiškia šie nauji, galbūt niekada negirdėti pinigai ar matai. Tačiau yra vertėjų, kaip pavyzdžiui Ghazala, kurie sako, kad išnašos ar papildomi žodynėliai vertime yra viena iš blogiausių vertimo strategijų, nes jos visiškai atitraukia skaitytoją nuo teksto ir vertėjai turėtų stengtis tokiu būdu versti kiek įmanoma rečiau (Ghazala, 2002: 209). Tačiau, aišku, tai yra kiekvieno vertėjo pasirinkimas, ir taip pat reikia atkreipti dėmesį į verčiamo teksto pobūdį, nes šiuo atveju yra sunku išversti tokius tautiškus ryšius turinčias realijas, kaip pavyzdžiui matai, nes jas visiškai lokalizuojant, yra prarandamas lietuviškas tautiškumas. Bet tai taip pat priklauso ir nuo to, ar vertėjas, o čia autorius-vertėjas, nori, kad jo kūrinys būtų artimas naujai auditorijai, kaip jis yra artimas originaliajai, ar nori išsaugoti originalo identitetą, paaukodamas naujos skaitytojų auditorijos artumą.

6.2.3.6 Religija

Iš viso kūrinyje buvo 8 religijos realijos. Dauguma iš jų buvo ne materialūs daiktai, susiję su religija, o religinės idėjos, bet, kad apžvelgti autoriaus-vertėjo pasirinktas strategijas bei jų įgyvendinimą, manau, šios realijos vis tiek atitinka pasirinktą religijos klasifikaciją ir galime kelias iš jų aptarti.

Dauguma realiųjų buvo verstos lokalizuojant, kaip, pavyzdžiui (52) *rožinis su nukryžiuotuoju* – *rosary [...] with a crucifix*, (53) *šventvagystė* – *sacrilige*, arba sinonimiškai, pavyzdžiui (54) *Motina Švenčiausioji* – *Mother of God*, žodis *švenčiausias* yra praleistas, bet vietoje jo

atsirado sinonimas šiame kontekste – *God*, nes anglų kalboje *Holy Mother* nėra tokia įprasta religinė realija kaip *Mother of God*.

Vienas įdomesnis pavyzdys yra (55) *vėlės* – *poor souls*, nes čia ne tik lokalizuojama verčiant sinonimu, bet atsiranda ir pridėjimas, kurio originale nebuvo. Žodis *vėlė* neturi nuskriaustų ir nelaimingų sielų, jos tiesiog yra mirusių žmonių sielos. Tačiau vertime atsiranda gailesčio motyvas pavartojus žodį *poor*. Galbūt galima argumentuoti, kad pats žodis *vėlė* lietuvių kalboje sukelia gailesčio jausmą, tad vertime vyksta ne pridėjimas, o kompensacija, tačiau, manau, tai jau kiekvieno skaitytojo interpretacija.

6.2.4 Visuomeninės ir politinės realijos

Iš viso kūrinyje buvo rasta 18 visuomeninių ir politinės valdžios realių, bet nebuvo rasta nė viena administracinio-teritorinio vieneto realija.

6.2.4.1 Valdžios organai ir asmenys, organizacijos ir mokymo įstaigos; politinė visuomenė; karinės realijos

Viena mokymo įstaiga, kuri buvo minima kūrinyje buvo (56) *progimnazija* – *school*. Čia autorius-vertėjas nusprendė pasirinkti globalizacijos vertimo strategiją ir šią mokymo įstaigą globalizuoti, ir vietoje mokymosi įstaigos lygio atitikmens parinkimo, jis nusprendė ją apibendrinti ir tiesiog versti kaip *school*. Bet šis kompromisas neatėmė jokios svarbios informacijos iš anglakalbių skaitytojų, tad pasirinkta vertimo strategija puikiai įgyvendinta.

Kūrinyje taip pat buvo minimos dvi politinės visuomenės grupės: (57) *jankiai* – *yankees* bei (58) *šubravcai* – *szubrawcy*. Su (57) *jankių* pavyzdžiu buvo atlikta tarsi atgalinė adaptacija, nes šis žodis yra kilęs iš anglų kalbos ir buvo adaptuotas į lietuvių, tad būtent lietuvių auditorijai jis galbūt skambėjo labiau atitoleš, o anglakalbiams jis kaip tik yra daug artimesnis. Tačiau (58) *šubravcai* – *szubrawcy* skamba svetimai ir lietuvių kalbos originale ir anglų kalbos vertime, kuriame žodis buvo perrašytas angliškais rašmenimis iš lenkų kalbos, adaptuojant anglų skaitytojams, taip pat, kaip jis buvo adaptuotas iš lenkų kalbos lietuvių skaitytojams. Tad, efektas jaučiamas toks pat abiejuose kūrinių versijose.

Ir, galiausiai, viena iš karinių realių kūrinyje buvo (59) *pūškoriai* – *gunners*. Žodis *pūškorius* yra gan neįprastas lietuvių kalboje, ypač norint apibūdinti kariuomenės narius, kurie naudoja šaunamuosius ginklus, ir yra šnekamosios kalbos pavadinimas ar slengas. Bet autorius-vertėjas versdamas šią realiją ją lokalizavo ir išvertė tiesiogiai – *gunners*. Nors ir šis

nejprastumas, ar net kalbos žaismingumas, ir prarandamas vertime, prasmė tikrai išlieka ir naujieji skaitytojai galbūt net labiau yra pritraukiami prie kūrinio, nei originalieji skaitytojai. Be to, nemanau, kad tai galima įvardinti kaip transformaciją, nes yra išlaikoma ir forma ir šaulio vaizdingumas vertime.

6.2.4.2 Titulai, laipsniai, kreipiniai

	„Vilko valanda“	„Hour of the Wolf“
60.	Pristavas	Police superintendent
61.	Ponai tarėjai	Councillors
62.	Ponaitis	Young master

Pav. 15. Titulų, laipsnių, kreipinių realijų pavyzdžiai

Kūrinyje buvo rasta 16 kultūrinių realijų, tinkančių šiai kategorijai. Verta paminėti, kad kreipiniai šiame pogrupyje skiriasi nuo kreipinių *Slengo ir posakių* grupėje, nes kreipiniai čia susiję su statuso išreiškimu, kaip, pavyzdžiui, (62) pavyzdys, kitaip nei kreipiniai *Slengo ir posakių* grupėje, kurioje jie yra šnekamosios kalbos vaizdavimo dalis.

Pradedant nuo titulų, pavyzdyje (60) *pristavas* – *police superintendent* autorius-vertėjas naudoja globalizaciją, ir verčiama kaip *police superintendant*. Ir čia atsiranda šio toks reikšmės praradimas, nes *pristavas* yra carinės Rusijos policijos pareigūnas, o *police superintendent* neturi šios konotacijos ir reiškia policijos pareigūną bendrine prasme, ne konkrečiai policijai. Bet šis titulas yra labiau žinomas anglakalbiai auditorijai, tad autorius-vertėjas norėjo visiškai adaptuoti šią realiją, kad ji būtų artimesnė bei suprantamesnė. (61) *Ponai tarėjai* – *Councillors* pavyzdyje autorius-vertėjas realiją *tarėjai* vertė lokalizuojant ekvivalentu *Councillors*, bet nusprendė praleisti žodį *ponai*. Reikšmės tai nepakeičia, tačiau, kaip jau anksčiau analizuotuose pavyzdžiuose, žodis *ponai* gali būti supastas dviprasmiškai – arba kaip pagarbos išreiškimas, t. y. tiesiogiai, arba atvirkščiai, kaip nepagarbos išreiškimas, t. y. vartojamas ironiškai, bet tam suprasti reikia konteksto:

– Ramybės, ramybės, *ponai tarėjai*! Čia jums ne turgus, – suriko Vilniaus burmistras Vytautas Venslauskis-Venskus ir, praradęs paskutinę kantrybę, stora knyga trinkelėjo per stalą. (Tapinas, 2013: 102)

“Quiet, quiet, *Councillors*! This is no farmers’ market,” shouted the Burgomaster of Vilnius, Vytautas Venslauskis-Venskus. Then, reaching the end of his patience, he banged a thick book against the table. (Tapinas, 2013: 111)

Kadangi iš platesnio konteksto galima suprasti, kad kalbėtojas, oficialias pareigas einantis asmuo, kalbantis oficialioje aplinkoje, oficialiu tonu, nors ir yra pasipiktinęs savo adresatais, vargu ar galima interpretuoti žodį *ponai* kaip ironizuojantį pasakymą, labiau kaip pagarbos ar tiesiog oficialumo išsireiškimą. Tad vertime šio žodžio praleidimas neturi jokios įtakos kūrinio tonui, nes vien žodis *Councillors*, ypač parašytas iš didžiosios raidės, perteikia šį oficialumo jausmą, tad autorius-vertėjas puikiai perteikė šią realiją bei šią situaciją, pasirinkdamas ir lokalizuoti ir praleisti realijos dalį.

Ir paskutinis pavyzdys, (62) *ponaitis – young master*, yra ir titulo ir kreipinio mišinys, kaip ir prieš tai analizuotasis pavyzdys ir čia taip pat yra pasitelkiama lokalizacija. Mažybinė žodžio *ponas* forma – *ponaitis* – iškart leidžia suprasti, kad čia yra įsivėlusio ir užslėpta emocija. Kad iliustruoti šį pavyzdį geriau, reiktų paminėti, kad veikėja, kuri kreipiasi į jaunuolį, yra žemesnio visuomenės sluoksnio nei jis, tačiau yra už jį vyresnė, tad norėdama išreikšti ir pagarbą, ir tai, kad vis dėlto ji yra vyresnė už jį bei nepasitenkinimą juo, vartoja kreipinį ir titulą, sudėtą į vieną žodį – *ponaitis*. Versdamas autorius-vertėjas mažybinę šio žodžio dalį perteikia pridėdamas žodį *young*, ir išverčia titulą kaip *master*, kuris aiškiai parodo, kad kalbėtoja kreipiasi į adresatą su pagarba.

6.2.5 Geografinės realijos

Kūrinyje iš viso buvo rasta tik 3 geografinės realijos fizinės geografijos pogrupyje: (63) *šilas - forest*, (64) *Sibiro platybės – the virgin land of Siberia* ir (65) *Tauro kalnas – Hill of Taurus*, o endeminių augalų bei gyvūnų nebuvo rasta.

(63) pavyzdyje, *šilas* yra globalizuojamas ir verčiamas kaip *forest*. Buvo pasirinkta šilą versti ne aprašomuoju būdu, patikslinant, kad tai būtų pušų miškas, o globalizuojant bendru mišku, bet teksto prasmės tai nekeičia ir nėra prarandama jokia reikšmė. Bet (64) pavyzdyje, *Sibiro platybės – the virgin land of Siberia*, įvyksta įdomus aprašomasis vertimas. Autorius-vertėjas šią geografinę realiją nusprendžia lokalizuoti verčiant *Sibirą* į *Siberia* bei transformuoti ir *platybės* vertime virto į *the virgin land*, kas nekeičia ir netrukdo realijos suvokimui, bet atsiranda klausimas, kodėl autorius-vertėjas nusprendė taip išplėsti *Sibiro platybių* paaiškinimą vertime, ar jis tai darė dėl, pavyzdžiui, vaizdingumo, nes šis vertimas skamba vaizdingiau už originalą ir susidaro įspūdis, kad čia autorius-vertėjas šiek tiek per daug atsitraukia nuo originalo ir savo kaip vertėjo pozicijos ir pridėda tai, ko originale nebuvo. Tačiau, manau šios realijos vertimas nėra atitrūkęs nuo originalo pakankamai, kad

tai būtų galima kategorizuoti kaip kūrimą. Ir paskutiniame pavyzdyje (65) *Tauro kalnas* – *Hill of Taurus* buvo atlikta lokalizacija, tik žodis *kalnas* buvo verčiamas *hill*, nes Lietuvoje ką mes vadiname kalnu turbūt būtų per žema tam, kas kalnu būtų vadinama anglų kalboje, tad tam, kad šio kalno vaizdas būtų aiškesnis tiems, kurie galbūt nežino šios vietovės, autorius-vertėjas jį perteikė kaip *hill*, iliustruodamas, kad tai ne didelis kalnas, o, galima sakyti, kalva.

7. Apibendrinimas

Tyrimo tikslas buvo apžvelgti bei išanalizuoti, kokias vertimo strategijas autorius-vertėjas Andrius Tapinas rinkosi versdamas savo kūrinį „Vilko valanda“ iš lietuvių kalbos į anglų kalbą – „Hour of the Wolf“. Kadangi autoriaus-vertėjo fenomenas nėra labai dažnas Lietuvos kontekste, buvo įdomu analizuoti, kaip su šia role susidorojo Tapinas, ar jis bandė išlaikyti lietuvišką tautiškumą, taip atitolindamas naujus skaitytojus, ar bandė lokalizuoti tekstą anglų kalboje, kad jis neskambėtų per daug svetimai naujai auditorijai, bet, ar tai darydamas neperžengė vertėjo ribų, pasinaudodamas kūrybine laisve bei įvesdamas pakeitimus vertime, kurių nebūtų įvedęs atskiras vertėjas.

Rezultatai parodė, kad Tapinas daugiausia rinkosi lokalizuoti kultūrinės realijas, ar versdamas sinonimu, ar perrašydamas realiją angliškai būdinga forma ar kitu vertimo būdu. Tai įrodo, kad jis bandė kūrinį priartinti prie naujų skaitytojų ir dažniausiai tai pavykdavo, bet pasitaikė tokių išimčių, kaip, pavyzdžiui kreipiniai slengo ir posakių klasifikacijoje, kur, nors ir buvo verčiama lokalizuojant, šio vertimo metu buvo prarandama užslėpta konotacija ar emocinė reikšmė, kuri likdavo neperteikta. Bet autorius-vertėjas tikrai per daug neatitrūko nuo savo originalaus kūrinio vertime, ir dažniausiai perteikė tapačią reikšmę ar detaliau ar galbūt abstrakčiau, pavyzdžiui globalizuojant kultūrinę realiją. Tapino noras priartinti naujus skaitytojus taip pat buvo matomas ir jo pasirinkime transformuoti kultūrinės realijas, jei jų lokalizavimas būtų buvęs neaiškus naujiems skaitytojams, o transformacija buvo antra pagal dažnumą naudojama vertimo strategija šio kūrinio vertime. Nors kartais ir susidarydavo įspūdis, kad autorius-vertėjas galbūt ir per daug nutolsta nuo originalo, tačiau, kaip buvo matoma iš rezultatų, autorius-vertėjas nė karto nepasinaudojo kūrimo vertimo strategija, pridėdamas nesamą kultūrinę realiją vertime, tad, manau, Tapinas paneigė Perry (1981) ir Montini (2010) teiginius, kad autorius-vertėjas versdamas įveda pakeitimus, kurių vertėjas niekada nebūtų atlikęs, ir, kaip parodė ir kiekybinė ir kokybinė analizė, autorius-vertėjas laikėsi vertėjo pozicijos.

Didžiausias šio tyrimo trūkumas buvo pasirinkta klasifikacija, nes vertimo strategijų klasifikacija buvo per abstrakti tad buvo sunku detaliai apžvelgti kiekvieną autoriaus-vertėjo pasirinktą strategiją. Pavyzdžiui, lokalizacijos klasifikacija turėtų būti susiaurinta, ir tokios strategijos kaip vertimas sinonimu ar antonimu, ar realijos transkribavimas vertimo kalbos rašmenimis, turėtų būti klasifikuojamos atskirai. Taip pat tikslesniam tyrimui reikėtų pasirinkti mažiau kultūrinių realijų grupių, nes jų šiame tyrime buvo labai daug, ir kartais buvo sunku analizuoti rezultatus, nes nevisiems pogrupiams buvo rasta pavyzdžių kūrinys. Tad, atsižvelgus į ateityje analizuojamo kūrinio žanrą ir pobūdį, reiktų koncentruotis į mažesnę skaičių kultūrinių realijų, kad analizė būtų glaustesnė bei tikslesnė.

8. Bibliografija

- Aixela, J. F. (1997). Culture-specific items in translation. R. Álvarez & M. C.-Á. Vidal (red.), *Translation, power, subversion* (p. 52–78). Multilingual Matters.
- Arrula-Ruiz, G. (2018). *Theory and practice of self-translation in the Basque Country* [doktorantūros disertacija, Universidad del País Vasco].
- Bassnett, S. (2013). The self-translator as rewriter. A. Cordingley (red.), *Self-translation: Brokering originality in hybrid culture* (p. 13–25). Bloomsbury.
- Chesterman, A. (1997). *Memes of translation*. John Benjamins Publishing.
- Chung-ling, S. (2010). Ideological interference in translation: Strategies of translating cultural references. *Translation Journal*, 14(3). Prieiga per internetą: <https://translationjournal.net/journal/53culture.htm>
- Cronin, M. (2000). *Across the lines: Travel, language, translation*. Cork University Press.
- Davies, E. E. (2003). A goblin or a dirty nose? *The Translator*, 9(1), 65–100.
- Ghazala, H. (2002). *Translation as problems and solutions* (4th ed.). Dar Al Kalam Al-Arabi.
- Grutman, R. (2013c). A sociological glance at self-translation and self-translators. A. Cordingley (red.), *Self-translation: Brokering originality in hybrid culture* (p. 63–80).
- Grutman, R., & Van Bolderen, T. (2014). Self-translation. S. Bermann & C. Porter (red.), *A companion to translation studies*. Wiley-Blackwell.
- Jung, V. (2002). English-German self-translation of academic texts and its relevance for translation theory and practice. K. Ehlich (red.), *Reihe Arbeiten zur Sprachanalyse*. Peter Lang.
- Mikutytė, A. (2005). Realijų rūšys ir vertimo būdai. *LLVS*. Prieiga per internetą: <https://www.llvs.lt/?recensions=29>
- Montini, C. (2010). Self-translation. Y. Gambier & L. van Doorslaer (red.), *Handbook of translation studies: Volume 1* (p. 306–308). John Benjamins Publishing.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- Nida, E. (1945). Linguistics and ethnology in translation-problems. *Word*, 1(2), 194–208.
- Nida, E. A. (1964). *Towards a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill.
- Pažūsis, L. (2014). *Kalba ir vertimas*. Vilniaus Universitetas.

- Popovič, A. (1976). *A dictionary for the analysis of literary translation*. University of Alberta.
- Takahashi, T. (2019). Why self-translate? – An autobiographical author-translator's perspective. *Perspectives*, 27(6), 861–874.
- Tapinas, A. (2013). *Vilko valanda*. Alma littera.
- Tapinas, A. (2013). *Hour of the Wolf*. Prieiga per internetą: <https://www.amazon.com/Hour-Wolf-Steam-Stone-Saga-ebook/dp/B00EZ3QWF0>
- „toady“. Merriam-Webster. Prieiga per internetą: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/toady>
- Toury, G. (2012). *Descriptive translation studies – and beyond*. John Benjamins Publishing Company.
- Perry, M. (1981). Thematic and structural shifts in autotranslations by bilingual Hebrew-Yiddish writers. *Poetics Today*, 2(4), 181–192.
- Wilson, R. (2009). The writer's double: Translation, writing, and autobiography. *Romance Studies*, 27(3), 186–198.

9. Santrauka

Autorinio vertimo (angl. *self-translation*) reiškinyms dar nėra dažnai matomas vertimo disciplinoje. Šiame darbe buvo tiriamas Andriaus Tapino fantastinis kūrinys „Vilko valanda“, kurį pats autorius apibūdina kaip „Vilnius, bet kitaip“. Šiame kūrinyje veiksmas vyksta tikrajame mūsų pasaulyje, tačiau jame yra ir fantastinių (stimpanko) elementų, kurie nebuvo įtraukiami į analizę, nes šis tyrimas koncentravosi ties tikrinėmis kultūrinėmis realijomis, išskyrus tikrinius daiktavardžius. Šiame tyrime analizuojama, kaip autorius-vertėjas Andrius Tapinas savo kūrinį vertė į anglų kalbą „Hour of the Wolf“, kokias vertimo strategijas naudojo verčiant kultūrinės realijas ir ar laikėsi atokesnės vertėjo pozicijos ar pasinaudojo savo, kaip autoriaus, pozicija ir vertime atliko tokius pakeitimus, kurių vertėjai vengtų. Tyrime buvo vadovaujamas Jurgitos Mikutytės (2005) bei Shih Chung-ling (2010) kultūrinių realijų klasifikavimais ir Eirlys Davies (2003) vertimo strategijų klasifikacija, kad atsakyti į iškeltus klausimus. Iš viso originalo kūrinio buvo rasta 319 kultūrinių realijų, o vertime – 312, nes kai kur buvo pasirinkta kultūrinės realijas vertime praleisti.

Šiame darbe yra aptariama autoriaus-vertėjo samprata, kultūrinių realijų bei vertimo strategijų klasifikacija. Rasti duomenys yra pateikiami ir kiekybiškai ir kokybiškai, pateikiant kultūrinių realijų procentinį susiskirstymą bei naudojamų vertimo strategijų dažnumą procentais. Toliau yra aptariamas vertimas kiekviename kultūrinių realijų pogrupyje su pavyzdžiais. Ir galiausiai yra pateikiamos išvados, kuriose atsakoma į iškeltus klausimus bei apibendrinamas visas tyrimas.

Tyrimo rezultatai parodė, kad didžiausia kultūrinių realijų grupė buvo tikriniai daiktavardžiai, o antroji didžiausia grupė – slengas ir posakiai. Taip pat buvo rasta, kad autorius-vertėjas dažniausiai naudojo lokalizacijos vertimo strategiją, o antroje vietoje atsidūrė transformacija. Išsamesnė analizė parodė, kad autorius-vertėjas Andrius Tapinas laikėsi vertėjo pozicijos ir vertime neatliko reikšminių pakeitimų bei vertime bandė naujuosius skaitytojus priartinti prie kūrinio, pasinaudojant lokalizacijos, transformacijos ar pridėjimo vertimo strategijomis.

Šis tyrimas gali būti įdomus vertėjams ir rašytojams, kuriuos domina autoriaus-vertėjo reiškinyms lietuvių vertimo bendruomenėje. Darbo ribotumas yra toks, kad nevisoms

pasirinktoms kultūrinių realijų grupėms buvo rasta pavyzdžių kūrinyje, tad, galbūt reikėjo koncentruotis į kelias grupes ir atlikti jų išsamesnę analizę.

10. Summary

The phenomenon of self-translation is not yet commonly seen in the translation discipline. This thesis examines Andrius Tapinas's fictional novel *Vilko Valanda*, which the author himself describes as "Vilnius but different". The novel is set in our real world, but it also contains fantasy (steampunk) elements that were not included in the analysis, as this study focused on real culture-specific items, with the exception of proper nouns. This study analyses how author-translator Andrius Tapinas translated his work *Hour of the Wolf* into English, what translation strategies he used to translate culture-specific items, and whether he took a more detached translator's stance, or took advantage of his own stance as an author to make changes in the translation that translators would avoid. The study used Jurgita Mikutytė's (2005) and Shih Chung-ling's (2010) classifications of culture-specific items and Eirlys Davies' (2003) classification of translation strategies in order to answer the questions posed. A total of 319 culture-specific items were found in the original novel and 312 in the translation, as in some cases it was chosen to omit culture-specific items in the translation.

The author-translator concept, the classification of culture-specific items and translation strategies are discussed in this paper. The data found is presented both quantitatively and qualitatively, giving a percentage breakdown of all the culture-specific item groups and the percentage frequency of translation strategies used. Translation within each subgroup of cultural realities is then discussed with examples. Finally, conclusions are presented, answering the questions raised and summarizing the whole study.

The results of the study showed that the largest group of cultural realities was proper nouns, and the second largest group was slang and idioms. It was also found that the author-translator most frequently used localization translation strategy, with transformation in second place. A more detailed analysis showed that author-translator Andrius Tapinas followed the translator's stance and did not make any significant changes in the translation and tried to bring new readers closer to the novel by using the translation strategies of localization, transformation and addition.

This study may be of interest to translators and writers who are interested in the author-translator phenomenon in the Lithuanian translation community. And a limitation of this

study is that for some of the culture-specific item groups examples were not found in the novel, so it may have been better to concentrate on fewer groups and to analyse them in more depth instead.

11. Priedai

Kultūrinės realijos

Tikriniai daiktavardžiai

	OT „Vilko valanda“	VT „Hour of the Wolf“	Vertimo strategija	Kultūrinės realijos pogrupis
1.	Vaikų prieglauda “bogodelnia”	Orphanage Almshouse	localizacija	Įstaigos pavadinimas
2.	“Kačerga”	The Broom	globalizacija	Įstaigos pavadinimas
3.	Steputis	Steputis	Originalo išlaikymas, išnašos pridėjimas	Asmenvardis
4.	“Vitiaz”	Vitiyaz	lokalizacija	Mašinos pavadinimas
5.	Motiejus Kairys	Motiejus Kairys	Originalo išlaikymas, išnašos pridėjimas	Asmenvardis
6.	Nemiecka (gatvė)	Coin Street	transformacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
7.	krivis krivaitis	Krivis Krivaitis	Originalo išlaikymas, išnašos pridėjimas	Asmenvardis
8.	(Martynas) Mažvydas	Mazvydas	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Asmenvardis
9.	Konstantinas Nikolajevičius	Konstantin Nikolayevich	lokalizacija	Asmenvardis
10.	Dimitrijus Martynovičius	Dimitriy Martynovich	Lokalizacija	Asmenvardis
11.	Sloskis	Solskiy	Lokalizacija	Asmenvardis
12.	Michailas Kristoforovičius Reiteras	Mikhail Kristoforovich Reiter	Lokalizacija	Asmenvardis
13.	Aleksandras Jegorovičius Timašvas	Alexander Yegorovich Timashev	Lokalizacija	Asmenvardis
14.	Aleksandras Abaza	Alexander Abaza	Lokalizacija	Asmenvardis
15.	Chaimas Rivkindas	Chaim Rivkind	Lokalizacija	Asmenvardis
16.	Vanečka Skorikas	Vanechka Skorik	Lokalizacija	Asmenvardis
17.	Zofija	Zofia	Lokalizacija	Asmenvardis
18.	Matvejus	Matvey	Lokalizacija	Asmenvardis
19.	Ickas Lupetas	Icka Lupet	Lokalizacija	Asmenvardis
20.	Ivanas Skorochodovas	Ivan Skorokhodov	Lokalizacija	Asmenvardis
21.	Feliksas Porcijanka	Felix Porcijanka	Lokalizacija	Asmenvardis
22.	Tomašas Ujeiskis	Tomas Ujeiskiy	Lokalizacija	Asmenvardis

23.	Bėdų Rožė	The Rose of the Troubles	Lokalizacija	Asmenvardis
24.	Masalskis	Masalskis	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
25.	Jonas Basanavičius	Jonas Basanavicius	Lokalizacija	Asmenvardis
26.	Steponas Batoras	Báthory István	Lokalizacija	Asmenvardis
27.	Nikodemas Pranas Tvardauskis	Nikodemas Pranas Tvardauskis	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
28.	Krupo kompanijos cepelinas „Karolis Didysis“	zeppelin named Charlemagne, belonging to the Krupp AG Company	Transformacija	Mašinos pavadinimas
29.	Sauvaldas	Sauvaldas	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
30.	Gabrielė Eleonora	Gabriele Eleonora	Lokalizacija	Asmenvardis
31.	Antanas Sidabras	Antanas Sidarbas	originalo išlaikymas	Asmenvardis
32.	Konradas fon Vitgenšteinas	Konrad von Wittgenstein	Lokalizacija	Asmenvardis
33.	Liva ben Becalelis	Leow ben Bezalel	Lokalizacija	Asmenvardis
34.	Juodoji Siuvėja	The Black Seamstress	Lokalizacija	Asmenvardis
35.	Fečas	Fetch	Lokalizacija	Asmenvardis
36.	Edvardas O’Braitis	Edward O’Braitis	Lokalizacija	Asmenvardis
37.	Džozefas Žofrė	Joseph Joffrey	Lokalizacija	Asmenvardis
38.	Stenas Makdermotas	Stan McDermott	Lokalizacija	Asmenvardis
39.	Petras Abraitis	Petras Abraitis	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
40.	Sofija	Sofia	Lokalizacija	Asmenvardis
41.	Viljamas Dalvelis	William Dalvell	Lokalizacija	Asmenvardis
42.	Čarlzas Finlėjus	Charles Finley	Lokalizacija	Asmenvardis
43.	Šventojo Jurgio žvaigždė	The Star of St George	Lokalizacija	Mašinos pavadinimas
44.	Stepas Rickus	Stepas Rickus	originalo išlaikymas	Asmenvardis
45.	Garmiestis	Steam City	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
46.	Viščiġavo orlaivių uostas	Viscigavas airship port	Lokalizacija	Įstaigos pavadinimas
47.	Šventojo Jurgio prospektas	St. George’s Avenue	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
48.	Lejyklos gatvė	Preobrazhenskaya Street	Transformacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
49.	Pohulianka	Pohulianka	Originalo išlaikymas	Gatvių, aikščių rajonų pav.
50.	Žemutinė karčiama	Lower Inn	Lokalizacija	Įstaigos pavadinimas
51.	Apsirijėlių skersgatviai	Gluttons’ Passage	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
52.	Juodėsių kvartalas	The Blots / The Blots quarter	Lokalizacija, praleidimas	Gatvių, aikščių rajonų pav.
53.	Choleros kapinės	Cemetery of Cholera Victims	Lokalizacija, pridėjimas	Gatvių, aikščių rajonų pav.

54.	Nekrikštų rajonas	Mirth City	Transformacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
55.	Revelis	Reval	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Gatvių, aikščių rajonų pav.
56.	Šventojo Andrejaus durnynas	St Andrew's loony bin	Lokalizacija	Įstaigos pavadinimas
57.	Šventojo Rapolo bažnyčia	St Raphael's Church	Lokalizacija	Įstaigos pavadinimas
58.	Solomonas	Solomon	Lokalizacija	Asmenvardis
59.	"Ikaras"	Icarus	Lokalizacija	Mašinos pavadinimas
60.	Vytautas Venslauskis-Venskų	Vytautas Venslauskis-Venskų	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
61.	Bukša	Bukša	Lokalizacija	Asmenvardis
62.	"Laumžirgis"	Dragon Fly glider	Lokalizacija	Pavadinimas
63.	Mila	Mila	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
64.	Kolombina	Columbina	Lokalizacija	Asmenvardis
65.	Pjero	Pierrot	Lokalizacija	Asmenvardis
66.	Skaramušas	Scaramuccia	Lokalizacija	Asmenvardis
67.	Morta	Morta	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
68.	Petras Vileišis	Petras Vileišis	Lokalizacija	Asmenvardis
69.	Alijošius Nunevičius	Aloysius Nunevicius	Lokalizacija	Asmenvardis
70.	Radzinskis	Radzinkis	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
71.	Justas Vagneris	Justas Vagneris	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
72.	Michailas Vielhoslakis	Michal Vielhonksiy	Lokalizacija	Asmenvardis
73.	Faina Fryzel	Faina Fryzel	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
74.	Stanislovas Gimbutas	Stanislovas Gimbutas	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
75.	Miltonas Mabris	Milton Mabrey	Lokalizacija	Asmenvardis
76.	Aleksandras Golicynas	Alexander Golytsin	Lokalizacija	Asmenvardis
77.	Emilija	Emilia	Lokalizacija	Asmenvardis
78.	Gastonas Tiškus	Gastonas Tiskus	Lokalizacija	Asmenvardis
79.	Kuzavas	Kuzavas	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
80.	Zaremba	Zaremba	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
81.	Čečka	Chechka	Lokalizacija	Asmenvardis
82.	Jokūbas	Jokubas	Lokalizacija	Asmenvardis
83.	Mikelis	Mikelis	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
84.	Simutis	Simutis	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
85.	Urtas	Urtas	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
86.	Gustavas	Gustav	Lokalizacija	Asmenvardis
87.	Pranciškus Baltrus	Pranciskus Baltrus	Lokalizacija	Asmenvardis
88.	Karlas for Einemas	Karl von Einem	Lokalizacija	Asmenvardis
89.	Vladimiras Lamsdorfas	Vladimir Lamsdorf	Lokalizacija	Asmenvardis
90.	Izetas Paša Al Abedas	Izzet Pasha el-'abed	Lokalizacija	Asmenvardis
91.	Henris Pietis-Ficmorisas	Henry Petty-Fitzmaurice	Lokalizacija	Asmenvardis

92.	Laslas Šogenis-Maričius	László Szögyény-Marich	Lokalizacija	Asmenvardis
93.	Hajašis Tadasu	Hayashi Tadasu	Lokalizacija	Asmenvardis
94.	Margarita Berg	Margarita Berg	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
95.	Efraimas	Efraim	Lokalizacija	Asmenvardis
96.	Chaja Feigelson	Khaya Feigelson	Lokalizacija	Asmenvardis
97.	Antonas Kolva	Anton Kolva	Lokalizacija	Asmenvardis
98.	Jonas Kražas	Jonas Krazas	Lokalizacija	Asmenvardis
99.	Pugys	Pugys	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
100.	Petras Koršunas	Petras Korsunas	Lokalizacija	Asmenvardis
101.	Sesuo Liucija	Sister Liucia	Lokalizacija	Asmenvardis
102.	Marijus Pelikanas	Marius pelikanas	Lokalizacija	Asmenvardis
103.	Narimantas	Narimantas	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
104.	Ryksas	The Ryks Inn	Lokalizacija, pridėjimas	Asmenvardis
105.	Jonas Simaška	Jonas Simaska	Lokalizacija	Asmenvardis
106.	Leibas Volynskis	Gaber-Volynskiy	Lokalizacija	Asmenvardis
107.	Jadvyga Zaic	Jadvyga Zaic	Originalo išlaikymas	Asmenvardis
108.	Girša Šibukas	Girsa Sibukas	Lokalizacija	Asmenvardis
109.	Žaliasis tiltas	Green Bridge	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
110.	Pilies gatvė	Pilies Street	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
111.	„Baltojo Štralio“ kavinė	Baltasis Stralis cafe	Lokalizacija	Ištaigos pavadinimas
112.	Bernardinų sodai	The Gardens of Bernardines	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
113.	Didžioji gatvė	Didžioji street	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.
114.	Žvėrynas	Zverynas	Lokalizacija	Gatvių, aikščių rajonų pav.

Etnografinės realijos

	OT „Vilko valanda“	VT „Hour of the Wolf“	Vertimo strategija	Kultūrinės realijos pogrupis
1.	Červoncai	Chervontsy	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Matai ir pinigai
2.	Gira	Kvass	lokalizacija	Buitis
3.	kleboniška	50g priest's shots	lokalizacija, pridėjimas, išnašos pridėjimas	Buitis
4.	juodnugariai	Ditch-diggers	lokalizacija	Darbas
5.	riestainėliai	pretzels	lokalizacija	Buitis
6.	kefyras	kefir	lokalizacija, išnašos pridėjimas	Buitis
7.	Ūkvedys	Caretaker	lokalizacija	Darbas
8.	bričkeliai	Horsedrawn carriages	lokalizacija	Buitis
9.	penkiakapeikis	Five kopeck	lokalizacija, išnašos pridėjimas	Matai ir pinigai

10.	palivarka	estate	globalizacija	Buitis
11.	karčioji	Hard drink	lokalizacija	Buitis
12.	“sveikamarijas”	Hail Mary’s	lokalizacija	Religija
13.	pavėsinė	gazebo	lokalizacija	Buitis
14.	kapeikėlės	kopecks	lokalizacija	Matai ir pinigai
15.	trirublė	Three roubles	lokalizacija	Matai ir pinigai
16.	pusrublis	Half-rouble	lokalizacija	Matai ir pinigai
17.	poterivimas	praying	lokalizacija	Religija
18.	buiza	gruel	lokalizacija	Buitis
19.	raudonžandis	Red-cheeked beauty	Lokalizacija	Matai ir pinigai
20.	raudonžandis	chervonets	Lokalizacija	Matai ir pinigai
21.	kiaušiniene	eggs	globalizacija	Buitis
22.	Kaimiečio vežėčios	Farmer’s cart	lokalizacija	Buitis
23.	Kromai	Little shops	lokalizacija	Buitis
24.	pūdų	poods	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Matai ir pinigai
25.	skivytai	slivers	lokalizacija	Matai ir pinigai
26.	zacirka	porridge	lokalizacija	Buitis
27.	Kaziuko mugė	The Fair of St Casimier	Pridėjimas, lokalizacija	Šventė
28.	Simbolinė dovana	Symbolic gift	lokalizacija	Papročiai
29.	Medaus trauktinė	Honey vodka	lokalizacija	Buitis
30.	trauktinė	drink	globalizacija	Buitis
31.	Trirublių paketai	Stacks of three-rouble banknotes	Lokalizacija, pridėjimas	Matai ir pinigai
32.	degtinė	vodka	lokalizacija	Buitis
33.	baltoji	vodka	lokalizacija	Buitis
34.	užkandžiai	zakuski	Transformacija, išnašos pridėjimas	Buitis
35.	šoninė	saló	Transformacija, išnašos pridėjimas	Buitis
36.	lauktuvės	Not empty handed	transformacija	Papročiai
37.	vaišės	treats	transformacija	Buitis
38.	buiza	Thin soup	globalizacija	Buitis
39.	kiemsargis	Yard keeper	lokalizacija	Darbas
40.	stirta	-	praleidimas	Matai ir pinigai
41.	“zabovos”	hobby	lokalizacija	Buitis
42.	amžinatilsis	God rest his soul	transformacija, pridėjimas	Religija
43.	kaukas	goblin	lokalizacija	Mėnas ir kultūra
44.	kapeikos	peanuts	transformacija	Matai ir pinigai
45.	meldžiamasis	I beg you	transformacija	Religija
46.	šventvagystė	sacrilege	lokalizacija	Religija
47.	trirublė	Three-rouble note	Lokalizacija, pridėjimas	Matai ir pinigai
48.	pusrūsys	cellar	lokalizacija	Buitis
49.	kubilas	tub	globalizacija	Buitis
50.	Joninių laužas	Midsummer bonfire	lokalizacija	Papročiai
51.	vantos	Birch branches	lokalizacija	Buitis
52.	karčioji	vodka	lokalizacija	Buitis

53.	žemaitis	Samogitian	Lokalizacija	Etniniai objektai
54.	lietuvininkas	Prussian Lithuanian	Lokalizacija, pridėjimas	Etniniai objektai
55.	naktipuodis	Chamber pot	lokalizacija	Buitis
56.	Ausų ir liežuvio vyniotinis	Ear and tongue savoury roll	Lokalizacija, pridėjimas	Buitis
57.	vingris	broceur	Globalizacija	Darbas
58.	vaišės	offerings	globalizacija	Buitis
59.	trauktinė	Herbal vodka	Lokalizacija, pridėjimas	Buitis
60.	rieškučiomis	Handful after handful	transformacija, pridėjimas	Matai ir pinigai
61.	troba	house	globalizacija	Buitis
62.	Šutinti žirniai	Stewed peas	lokalizacija	Buitis
63.	karka	Pork knuckles	lokalizacija	Buitis
64.	pūdas	heavy	lokalizacija	Matai ir pinigai
65.	stirta	stacks	lokalizacija	Matai ir pinigai
66.	gira	gira	Originalo išlaikymas, išnašos pridėjimas	Buitis
67.	dvarelis	manor	lokalizacija	Buitis
68.	dešimtkapeikis	12-kopeck coin	Lokalizacija, pridėjimas	Matai ir pinigai
69.	Rožinis su nukryžiuotuoju	Rosary [...] with a Crucifix	Lokalizacija	Religija
70.	Vėlės	Poor souls	Globalizacija, pridėjimas	Religija
71.	mužikai	peasnts	globalizacija	Darbas
72.	Motina Švenčiausioji	Mother of God	lokalizacija	Religija
73.	Kaugė	pile	lokalizacija	Matai ir pinigai
74.	Kamparas	Camphor spirit	Lokalizacija, pridėjimas	Buitis
75.	lauknešėlis	Packed lunch	transformacija	Papročiai
76.	priešpiečiai	Lunch	globalizacija	Buitis
77.	palociai	places	lokalizacija	Buitis
78.	Šopeno alus	Szopen beer	lokalizacija	Buitis
79.	Konfekcionas	Konfektion	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Darbas
80.	Dvidešimt varstų	20 versts	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Matai ir pinigai
81.	legatas	legate	lokalizacija	Religija
82.	Darbo liaudis	Working class	Lokalizacija	Darbas
83.	prelatas	prelate	Lokalizacija	Religija
84.	Kalvarijų kryžiaus kelias	Kalvarijos Way of the Cross	lokalizacija	Religija

Slengas / posakiai

	OT „Vilko valanda“	VT „Hour of the Wolf“	Vertimo strategija	Kultūrinės realijos pogrupis
1.	Vingrių versliukai	broceurs' small businesses	Lokalizacija	slengas
2.	šaltoji	cell	Lokalizacija	slengas
3.	Ei, dėdule	Hey, uncle	Lokalizacija	krepinys

4.	balandėliai	lovebirds	Lokalizacija	krepinys
5.	šaunuolis	Show-off	Lokalizacija	kreipinys
6.	šaunuolis	Well-done	Transformacija	krepinys
7.	Po paraliais	What in God's name	transformacija	posakis
8.	vėjavaiškė	mooncalf	lokalizacija	Posakis
9.	Ei, garbusis pone	Hello, Sir	Lokalizacija, praleidimas	kreipinys
10.	balandėli	Dear fellow	transformacija	kreipinys
11.	Po velnių	Hell	lokalizacija	Keiksmazodis
12.	Et, žalti, žalti	Ahh, you serpent, serpent	lokalizacija	posakis
13.	“činovnikai”	clerks	lokalizacija	slengas
14.	šunpalaikiai	toadies	transformacija	keiksmazodis
15.	belangė	custody	globalizacija	slengas
16.	“latras”	drunkard	lokalizacija	slengas
17.	Čiulbonėli	My little bird	Lokalizacija, pridėjimas	kreipinys
18.	sūtrauka	Bag of bones	transformacija	keiksmazodis
19.	aniulėli	My angel	Pridėjimas, lokalizacija	kreipinys
20.	plaštakės	Loose women	transformacija	slengas
21.	karceriai	cells	lokalizacija	slengas
22.	laidokų	-	praleidimas	slengas
23.	pamestinukas	orphan	Lokalizacija	slengas
24.	pypliai	infants	Lokalizacija	slengas
25.	Būtų striuka	Would be broke	transformacija	Posakis
26.	Palaidi žmogeliai	‘fallen people’	transformacija	Posakis
27.	mamzelė	mademoiselle	lokalizacija	Kreipinys
28.	Aklai vištai grūdas	-	praleidimas	Posakis
29.	varvanosiai	Other kinds of failures	transformacija, pridėjimas	slengas
30.	Kačergink viršun	Time to ascend	lokalizacija	slengas
31.	damutė	Little madam	Lokalizacija	Kreipinys
32.	Utelė dervuota	Grease louse	lokalizacija	Posakis
33.	Žaltys plunksnuotas	Feathery serpent	lokalizacija	Posakis
34.	Vėtytas ir mėtytas	Had been seen many things in his time	transformacija	Posakis
35.	Kaip velnias kryžiaus	Like the plague	transformacija	Posakis
36.	pienburnis	Lucky whippersnapper	transformacija	slengas
37.	žaliūkai	bludgers	transformacija	slengas
38.	Keturios baigtos klasės	Four years' worth of schooling	lokalizacija	Posakis
39.	(nusikaltėlių) šulai	(criminal) world	globalizacija	Slengas
40.	“pištalietas”	pistol	lokalizacija	slengas
41.	mažylė	darling	lokalizacija	Kreipinys
42.	Kaip Dievą myliu	God as my witness	lokalizacija	Posakis
43.	“lieknėjimo palociai”	slimming places	lokalizacija	slengas

44.	Kaip velnias kryžiaus	-	praleidimas	Posakis
45.	Mokėt iš po skverno	Pay them from inside our jacket	Lokalizacija, pridėjimas	Posakis
46.	“snukiadaužis”	‘mug buster’	lokalizacija	slengas
47.	čiortovgradu	damned	lokalizacija	slengas
48.	dykaduonis	slacker	lokalizacija	slengas
49.	Chalatai (chirurgai)	-	praleidimas	slengas
50.	dievagojosi	Swore on his life	transformacija	Posakis
51.	durnynas	Loony house	lokalizacija	slengas
52.	striuka	unbearable	Lokalizacija	slengas
53.	nudaigotas	Having suffered death	transformacija, pridėjimas	slengas
54.	Epušės lapas	leaf	globalizacija	posakis
55.	juodadarbis	Common labourer	lokalizacija	slengas
56.	Atgrubnagiai liumpenai	Boorish thugs	transformacija	slengas
57.	Su dievais kalbasi	Would have swooned	transformacija	Posakis
58.	Balti arkliai rodysis	Seeing pink elephants	lokalizacija	Posakis
59.	Bedalių aruodai	Poor man’s larder	transformacija	slengas
60.	Bedievių irštva	Infidels’ lair	lokalizacija	Posakis
61.	žalčiukai	peckers	transformacija	Kreipinys
62.	pogromai	bloodletting	transformacija	Slengas
63.	siaurasnukis	Fox-faced	transformacija	Slengas
64.	veizolai	peepers	lokalizacija	slengas
65.	Nešti kūdašių	Run for their lives	transformacija	Posakis
66.	pimpiukus	johnnies	lokalizacija	Keiksmazodis
67.	gaidžiukai	-	praleidimas	Keiksmazodis
68.	cūda	eventful day	transformacija	slengas
69.	triūsas	effort	transformacija	slengas
70.	lėbautojai	bacchanalians	lokalizacija	slengas
71.	Dieve saugok	-	praleidimas	Posakis
72.	išverstaskūriai	hypocrites	transformacija	slengas
73.	Rupūžė	toad	lokalizacija	Keiksmazodis
74.	strimgalviais	gasping	transformacija	slengas
75.	padla	scum	lokalizacija	Keiksmazodis
76.	Dangiškoji Apvaizda	Divine Providence	lokalizacija	Posakis
77.	cypė	prison	lokalizacija	slengas
78.	Rupūžės	bastards	lokalizacija	Keiksmazodis
79.	Mąstome kaip šikinės	With brains made out of cow dung	transformacija	Posakis
80.	seni	You old man	Lokalizacija, pridėjimas	Kreipinys
81.	velniava	What the hell	transformacija	Posakis
82.	Šūdponiai	toffs		Kreipinys
83.	Dievą garbinti	God crosses someone’s mind	transformacija	Posakis

84.	Viešpatie aukštieknikas	Jesus Christ on a crutch	transformacija	Posakis
85.	Nė per nago juodymą	No progress	Transformacija	Posakis
86.	fizionomija	mug	lokalizacija	slengas
87.	snukiadaužiai	knuckledusters	transformacija	slengas
88.	lėbautojai	Celebrating crowds	transformacija	slengas
89.	Cūdas	wonder	lokalizacija	slengas
90.	Šventasis šūde	Shit	Lokalizacija, praleidimas	Keiksmazodis
91.	Velnio išpera	Spawn of Satan	lokalizacija	Posakis
92.	Oras kaip vynas	On a day like this, even breathing is fun, isn't it	transformacija	Posakis
93.	kuilys	Old goat	Lokalizacija, pridėjimas	slengas
94.	paleistuvys	lecher	lokalizacija	slengas
95.	Vargo pelė	Church mouse	lokalizacija	Posakis
96.	Didžioji lėbavimo valanda	The great drinking hour	lokalizacija	Posakis
97.	Amžinos pragaro kančios	Eternity in hell	lokalizacija	Posakis
98.	rubrika	column	lokalizacija	slengas
99.	Dvasios ramybė	Peace of mind	transformacija	Posakis

Visuomeninės ir politinės realijos

	OT „Vilko valanda“	VT „Hour of the Wolf“	Vertimo strategija	Kultūrinės realijos pogrupis
1.	jankiai	yankees	lokalizacija	Politinė visuomenė
2.	Žandaras	gendarme	lokalizacija	Titulas
3.	Ponai tarėjai	councillors	lokalizacija, praleidimas	Titulas
4.	Pohuliankos pristavas	Pohulianka Police superintendent	lokalizacija, globalizacija	Titulas
5.	pristavas	The police superintendent	Globalizacija	Titulas
6.	vaivada	governor	Lokalizacija	Titulas
7.	matrosas	officer	Globalizacija	Titulas
8.	progimnazija	school	Globalizacija	Organizacijos
9.	panaktiniai	Night guards	Lokalizacija	Titulas
10.	kronprincas	Crown prince	Lokalizacija	Titulas
11.	Kniazius	Kniaz	Lokalizacija, išnašos pridėjimas	Titulas
12.	Šubravcai	Szubrawcy	lokalizacija	Politinė visuomenė
13.	kariūnai	soldiers	lokalizacija	Karinės realijos
14.	tamstelės	gentlemen	lokalizacija	Kreipinys
15.	pūškoriai	gunners	lokalizacija	Karinės realijos
16.	ponaitis	young master	lokalizacija	Kreipinys / titulas

17.	grafas	Count	lokālizācija	Titulas
18.	burmistras	burgomaster	lokālizācija	Titulas

Ģeogrāfiskās realijas

	OT „Vilko valanda“	VT „Hour of the Wolf“	Vertimo stratēģija	Kultūriskās realijas grupējums
1.	šilas	forest	globalizācija	Fiziskā ģeogrāfija
2.	Sibīrijas platības	The virgin land of Siberia	Lokālizācija, transformācija	Fiziskā ģeogrāfija
3.	Tauro kalns	Hill of Taurus	lokālizācija	Fiziskā ģeogrāfija